

Rapport 9/96

Statsbudsjettet 1997

En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning

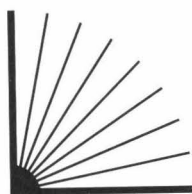

Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning

Rapport 9/96

Statsbudsjettet 1997

En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning

NIFU

Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning

ISBN 82-7218-359-5

ISSN 0807-3635

GCS AS - Oslo

© NIFU - Norsk institutt for studier av forskning og utdanning, 1996

Forord

I denne rapporten gir vi en oversikt over forslaget til statsbudsjettet for 1997 med hensyn til bevilgninger til forskning, nye stillinger, studieplasser og prioriteringer som berører universiteter, høgskoler, Forskningsrådet og institusjoner med forskning. Analysen er foretatt med utgangspunkt i St.prp. nr. 1 (1996-97).

Rapporten er utarbeidet av Ole Wiig, Helge Godø, Egil Kallerud, Berit Karseth og Liv Langfeldt. Kirsti Fjeldstad og Bo Sarpebakken har bistått ved beregninger av tallgrunnlaget. Kirsten Wille Maus har stått for koordinering av oppgavene. Hans Skoie har bidratt med nyttige kommentarer.

Oslo, 29. oktober 1996

Berit Mørland

Kirsten Wille Maus

Innhold

1	Hovedpunkter	7
2	Det totale budsjett for 1997	10
2.1	Regjeringens hovedprioriteringer	10
2.2	Hovedtall i budsjettet	11
2.3	Bevilgningene til forskning og utviklingsarbeid (FoU)	13
3	Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	24
3.1	Generelt	24
3.2	Totale bevilgningsforslag til høgre utdanning og forskning	25
3.3	KUFs premisser for budsjettforslaget	25
3.4	Universitetssektoren (A.1)	32
3.4	Høgskolesektoren (A.2)	36
3.5	Bevilgninger til programkategorien "Forskning" på KUFs budsjett	39
4	Norges forskningsråd	41
4.1	Generelt	41
4.2	Bevilgning for 1997	42
4.3	De enkelte departementers bevilgning til NFR	46
4.3.1	Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet ..	46
4.3.2	Nærings- og energidepartementet (NOE)	48
4.3.3	Fiskeridepartementet	55
4.3.4	Landbruksdepartementet	56
4.3.5	Miljøverndepartementet	56
5	Enkelte andre departementer	58
5.1	Nærings- og energidepartementet (NOE)	58
5.2	Fiskeridepartementet	62
5.3	Landbruksdepartementet	65
5.4	Miljøverndepartementet	68

1 Hovedpunkter

Nedenfor følger noen hovedpunkter i Regjeringen Brundtlands forslag til statsbudsjett for 1997, med spesiell relevans for forskningsområdet:

- *Bevilgningene til forskning og utviklingsarbeid (FoU)* i budsjettforslaget for 1997 anslås til 9,6 milliarder kroner (eksklusive statens forretningsdrift og statsbankene). Dette gir 6,9 prosent nominell vekst fra vedtatt budsjett (S III) for 1996, og en reell vekst på rundt 3,5 prosent, når vi korrigerer for antatt prisstigning og økt bruttobudsjettering. Årets budsjett, sammen med fjorårets, bryter en trend med relativt stabile FoU-bevilgninger siden 1993.
- *Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet* står i 1997 for rundt 53 prosent av departementenes FoU-bevilgninger, mot 44 prosent i 1993.
- Bevilgningene til *Norges forskningsråd* øker reelt igjen i 1997, etter at de først i 1996 kom opp på samme nominelle nivå som i 1993. De samlede bevilgningene i 1997-budsjettet utgjør 2,7 milliarder kroner. Samlet sett er det vekst i rådets generelle bevilgninger, men det er særlig de spesielle midlene (programmer, prosjekter o.l.) og instituttbevilgninger som kanaliseres gjennom Forskningsrådet som trekker bevilgningene opp.
- *Nærings- og energidepartementets* bevilgninger til Norges forskningsråd reduseres, i likhet med departementets bevilgninger til andre FoU-formål. Budsjettforslaget innebærer lite nytt og vil trolig i liten grad bidra til å øke norsk næringslivs egen FoU og innovasjonsaktivitet, slik bl.a. Aakvaag-utvalget har foreslått.
- Bevilgninger til *internasjonalt forskningssamarbeid* under Kirke-, og utdannings- og forskningsdepartementets budsjett foreslås økt med rundt 100 millioner kroner, til vel 450 millioner kroner i 1997. Det er særlig kontingenten til EUs rammeprogram som øker, men også bevilgningen til CERN (European Organization for Nuclear Research) øker.

- Norges forskningsråds rolle overfor forskningsinstituttene foreslås styrket. Gjennom *instituttpolitikken* skal forskningsrådet se instituttbevilgninger og andre rammebetingelser for forskningsinstituttene i sammenheng innenfor en helhetlig strategi. Basisbevilgningene for flere nye institutter vil fra 1997 bli kanalisert gjennom Rådet. Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) foreslås omgjort til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, i tråd med instituttpolitikken.
- Forskningsrådet bes om å styrke det nasjonale faktagrunnlaget for *forskerrekruttering*, herunder behovsanalyser.
- *Forvaltningsansvaret for høgre utdanning* samles under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF). Bevilgningene til Norges landbrukshøgskole (NLH) og Norges veterinærhøgskole (NVH) foreslås flyttet fra Landbruksdepartementets til KUFs budsjett. Dette skjer i samsvar med Stortingsvedtak av juni 1996.
- *Driftsbevilgningene til universitets- og høgskolesektoren* vokser med vel 1 prosent hver når vi korrigerer for oppdrag, budsjettomlegginger, lønnsreguleringer, prisstigning og tilleggsbevilgninger. I universitetssektoren er det størst økning i bevilgningene til Universitetet i Oslo, og minst til Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).
- *Byggebevilgningene inkludert ombygging m.m. ved universitetene* øker med 75 prosent, mens *utstyrbevilgningene* både til universiteter og høgskoler får en realnedgang. Tar vi hensyn til økte utstyrbevilgninger over Norges forskningsråds budsjett blir det nullvekst fra 1996.
- Ved universitetene foreslås 10 nye faste *stillinger*, mens det foreslås en økning på 145 faste stillinger ved høgskolene. I tillegg foreslås 545 nye oppdragsstillinger i universitets- og høgskolesektoren. Tilleggsbevilgninger i forbindelse med de nye studieplassene (2289) ble gitt i 1996. Disse studieplassene foreslås videreført i 1997.

- Det foreslås opprettet et *Norgesnettråd* til erstatning for tidligere profesjonsbaserte råd. Hvorvidt det her dreier seg om et virkelig rådgivende organ eller snarere et direktorat er uklart. Universitetsrådet og Høgskolerådet fortsetter som frivillige samarbeidsorganer.
- Det legges økt vekt på *resultatindikatorer* i budsjetteringen innenfor høgre utdanning.

2 Det totale budsjett for 1997

Dette kapitlet omhandler hovedlinjer i Regjeringens Brundtlands forslag til statsbudsjett for 1997. Først gir vi en kort framstilling av hovedprioriteringer i budsjettforslaget (2.1), for deretter å gjengi noen hovedtall (2.2). På denne bakgrunn gir vi en framstilling og analyse av virkningene for Regjeringens forskningsbudsjett (2.3).

2.1 Regjeringens hovedprioriteringer

Hovedlinjene i Regjeringens politikk gjengis i den såkalte Gule bok. Stabilisering av den økonomiske utviklingen framheves som hovedutfordringen:

Norsk økonomi har i de tre siste årene vært inne i en oppgangskonjunktur, og oppgangen har ført til en betydelig bedring i arbeidsmarkedet. Hovedutfordringen nå er å legge til rette for at denne utviklingen blir stabil og balansert, og at en unngår pressproblemer og tiltakende kostnadsvekst (s. 5).

En viktig forutsetning er moderat pris- og kostnadsvekst, og at “det inntektspolitiske samarbeidet de senere årene har gitt gode resultater” (s. 5). Om budsjettpolitikken heter det:

Det legges fram et budsjett preget av en relativt stram utgiftspolitik. Statsbudsjettets utgifter korrigert for enkelte konjunkturmessige og regnskapsmessige forhold, anslås å vokse reelt med om lag $\frac{3}{4}$ pst i forhold til vedtatt budsjett for 1996 (S III 96) (s.5).

Regjeringen hevder i 1997 å konsentrere satsingen om færre områder enn i 1996. Hovedprioriteringene i årets budsjett er grunnskolereformen (Reform 97), helse, oppfølging av Velferdsmeldingen og bistand (s.6). Under omtalen av hovedprioriteringene i kapittel 1 nevnes riktignok arbeidsmarkedspolitikken som et femte punkt (s.7), mens Regjeringens IT-politikk gis relativt fyldig omtale som et femte prioritert område under avsnittet om budsjettets profil i kapittel 4 (s. 25). Bare bistand og grunnskolereformen er beholdt som hovedprioriteringer sammenlignet med 1996-budsjettet. Den gang ble også sykehus, eldre- og omsorgstjenester, ansvarsreformen for

psykisk utviklingshemmede (PU-reformen), Østfoldbanen/Ev6 (Det nordiske triangel), tiltak overfor næringslivet og justissektoren framhevet som hovedprioriteringer.

Om disse og andre av de relativt omfattende endringene i Gul bok i forhold til 1996 og tidligere år skyldes reelle omprioriteringer eller mer redigeringsmessige forhold er vanskelig å si, men selve framstillingen i Gul bok er ytterligere strammet inn i 1997. Mens man tidligere, særlig før 1996-budsjettet, brukte adskillig plass på omtale av overordnede målsetninger og utvalgte politikkområder, er teksten denne gangen langt mer makroøkonomisk og budsjettpolitisk vinklet. Til gjengjeld er det tatt inn tekstbokser med definisjoner av budsjettbegreper o.l. En interessant nyskaping er dessuten en relativt omfattende og illustrert framstilling av prioriteringene på statsbudsjettet i årene 1990-96 (s.38ff).

Den statlige økomistyringen er under revisjon, og det nye "Økonomireglement for staten" omtales i et eget avsnitt i Gul bok (s.59ff). Reglementet ble fastsatt ved kongelig resolusjon i januar 1996, men noen ikrafttredelsesdato er ennå ikke fastsatt.

2.2 Hovedtall i budsjettet

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 1997 har en samlet utgiftsramme på 521 milliarder kroner, inklusive Folketrygden og overføringene til Statens petroleumsfond (jf. Tabell 2.1). Dette gir en økning på 6,5 prosent i forhold til vedtatt statsbudsjett (S III) for 1996. En hovedforklaring på denne veksten er at det overføres vel 15 milliarder kroner mer enn i 1996 til Statens petroleumsfond, som dermed øker med nesten en tredjedel. Også lånetransaksjoner og Folketrygdbudsjettet bidrar til en relativt høy vekst. Holdes disse tre forholdene utenom er den samlede utgiftsveksten på 2,8 prosent.

Tabell 2.1 Utgifter over statsbudsjettet 1996-97. Mill. kroner.¹

	S III 1996 (mill. kr)	Forslag 1997 (mill. kr)	Endring (%)
Statsbudsjett inkl. lånetransaksjoner	489477	521066	6,5
Lånetransaksjoner	74221	77561	4,5
Sum utgifter ekskl. lånetransaksjoner	415256	443505	6,8
Folketrygden	129893	135788	4,5
Statens petroleumsfond	49362	65091	31,9
Sum utgifter ekskl. lånetransaksjoner, petroleumsfond og Folketrygden.	236001	242626	2,8

¹ Basert på utgiftstabell s. 10-12 og tabell 2, s. 178 i St.prp. nr. 1 (1996-97) Gul bok.

Tabell 2.2 viser de samlede utgiftene fordelt på departement. Det er tildels store endringer under de enkelte departementene. De største beløpsendringene finner vi i bevilgningene under Kommunal- og arbeidsdepartementet, som øker med vel 14 milliarder kroner eller en tredjedel, og under Finans- og tolldepartementet som reduseres med 22 milliarder kroner. Ved siden av disse er det dessuten en betydelig prosentvis nedgang under Miljøverndepartementets (27%) og Nærings- og energidepartementets (20%) budsjettkapitler, men beløpsmessig er endringene her betydelig mindre. Ingen av disse endringene berører forskningsbevilgningene.

Tabell 2.2 Utgifter over statsbudsjettet 1996-97, etter departement.¹ Mill. kroner. Prosentvis endring.

	Vedtatt budsjett (S III) 1996	Budsjett- forslag 1997	Endring 1996-97 (%)
Utenriksdepartementet	11604	12438	7,2
Kirke-, utdannings- og forskningsdep.	18688	21025	12,5
Kulturdepartementet	2897	2983	3,0
Justis- og politidepartementet	8532	8793	3,1
Kommunal- og arbeidsdepartementet	42391	56930	34,3
Sosial- og helsedepartementet	16525	16776	1,5
Barne- og familiedepartementet	16801	17414	3,6
Nærings- og energidepartementet	4449	3562	-19,9
Fiskeridepartementet	1671	1654	-1,0
Landbruksdepartementet	14550	13585	-6,6
Samferdelsdepartementet	20520	21191	3,3
Miljøverndepartementet	3328	2433	-26,9
Administrasjonsdepartementet	8254	7685	-6,9
Finans- og tolldepartementet	71431	49271	-31,0
Forsvarsdepartementet	24255	24304	0,2
Sum departementer	265896	260044	-2,2
Sum diverse utgifter ²	223581	261022	16,7
Totalt	489477	521066	6,5

1 Basert på tabell 2, s. 178, i St.prp. nr. 1 (1996-97) Gul bok

2 Omfatter konstitusjonelle institusjoner, statsbankene, statlig petroleumsvirksomhet, statens forretningsdrift, Statens petroleumsfond, Folketrygden og ymse utgifter.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets (KUF) budsjett som i 1997 omfatter så å si alle statlige bevilgninger til høyere utdanning og mer enn halvparten av de samlede FoU-bevilgningene (jf. Figur 2.1 nedenfor), øker med 12 prosent. Økningen skyldes i stor grad grunnskolereformen, men også at departementet overtar forvaltningsansvaret for Norges landbrukshøgskole (NLH) og Norges veterinærhøgskole (NVH) fra Landbruksdepartementet. Omleggingen medfører økt konsentrasjon av bevilgningsansvaret for forskning og høyere utdanning, og bidrar dessuten sterkt til at bevilgningene under Landbruksdepartementet reduseres med 7 prosent.

Bevilgningene til forskning og utviklingsarbeid (FoU) er fortsatt spredt på rundt 140 budsjettkapitler. Samtlige departementer har et eller flere kapitler med større eller mindre FoU-innhold på sine budsjetter. En betydelig del av FoU-finansieringen kanaliseres gjennom Norges forskningsråd (NFR). Midlene til NFR bevilges imidlertid over flere departementers budsjetter. Vi vil komme nærmere tilbake til disse forholdene under kapitlene 3 og 4 nedenfor.

2.3 Bevilgningene til forskning og utviklingsarbeid (FoU)

Fra og med 1996-budsjettet er hovedomtalen av FoU-bevilgningene flyttet til KUFs budsjettproposisjon. I Gul bok 1997 nevnes bare enkelte forslag under den relativt knappe omtalen av enkeltdepartementene (s. 30ff). I hovedinnledningen til KUFs proposisjon (avsnitt 1.1, s.5ff) omtales Regjeringens politikk på kirke-, utdannings- og forskningsområdet. Her beskrives utdanningsforskning, grunnforskning og internasjonalt forsknings-samarbeid i egne avsnitt, men Regjeringens forskningspolitikk generelt omtales i liten grad. Dette kan tolkes som at FoU ikke lenger er blant de prioriterte formålene i budsjettet.

På den annen side er den generelle omtalen av forskningssektoren gitt en langt mer framskutt plassering i KUF-proposisjonen, s.14ff) enn i 1996, da hele omtalen var samlet under Programkategori 7.70 lenger bak. Her omtales i alle fall forskningspolitikken, de forskningspolitiske prioriteringene og FoU-bevilgningene. Generelt om forskningens rolle heter det:

Regjeringen mener at det er nødvendig med en bred nasjonal satsing på forskning. Forskingen har stor betydning for vår kulturelle utvikling; den sier oss noe om hvem vi er, og gir oss kunnskaper om naturen og samfunnet rundt oss. Videre kan forskningen gjennom sine bidrag til

innovasjon og teknologisk nyskapning lede til økonomisk vekst og nye arbeidsplasser. (s.14).

Forventningen om direkte nytte av forskning synes noe avdempet i forhold til tidligere; den *kan* gi sosio-økonomiske effekter. Det settes likevel fokus på forholdet mellom næringslivets og myndighetenes FoU-satsing, der Norge skiller seg fra andre OECD-land med en klart høyere offentlig finansieringsandel. Om myndighetenes innsats så langt heter det bl.a.:

Målsetningen om fem prosent realvekst i offentlige midler til FoU i perioden 1990 til 1993 ble oppfylt. Etter 1993 har bevilgningene vært relativt stabile. (s.14).

Det siktes her til vekstmålsetningen i den forrige forskningsmeldingen¹. Ifølge NIFUs beregninger økte FoU-bevilgningene nominelt med 2 milliarder kroner i denne perioden, og ½ milliard kroner målt i faste priser, som gir en gjennomsnittlig årlig realvekst på 3,8 prosent.² At det var en betydelig økning i FoU-bevilgningene i perioden er det liten tvil om, men det kan altså likevel stilles spørsmålsteget ved om vekstmålsetningen til syvende og sist ble nådd full ut.

Den næringsrettede forskningen videreføres etter samme hovedprinsipper som sist:

Regjeringen vil fortsatt gå inn for en politikk som fører til økt egeninnsats fra næringsenes side. Samtidig vil Regjeringen arbeide for styrket samarbeid og kunnskapsformidling mellom de ulike deltakerne i kunnskapssystemet: mellom bedrifter, forskningsinstitutter og universiteter og høyskoler. Norges forskningsråd har en sentral rolle i dette arbeidet. Rapporten fra Aakvaag-utvalget vil også være et viktig bidrag i den videre utforming av Regjeringens nærings- og innovasjonspolitik. (s.15).

---

¹ St.meld. nr. 28 (1988-89) Om forskning

² Ole Wiig: *Forskning og utviklingsarbeid. Bevilgninger over statsbudsjettet 1980-95*, Rapport 5/95 fra Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning (nå NIFU), s.19ff.

Den næringsrettede forskningen og spørsmål i tilknytning til næringslivets lave FoU-innsats drøftes nærmere i avsnittene 4.2.2 og 5.1 nedenfor.

Det vises også eksplisitt til sektorprinsippet i norsk forskning:

Forskning er et virkemiddel som kan brukes innenfor alle sektorer, og ansvaret for den offentlig finansierte forskningen er fordelt mellom de ulike departementene (s. 14).

Om FoU-budsjettet for 1997 heter det:

Forslaget til statsbudsjett for 1997 gir en samlet bevilgning til forskning på 9 616 mill kroner. Dette tilsvarer en vekst på 5,8 pst sammenliknet med budsjettet for 1996 (s.14).

Regjeringen prioriterer særlig grunnforskning og internasjonalt forsknings-samarbeid. "Regjeringen vil fortsatt prioritere grunnforskningen, og den legger spesiell vekt på naturvitenskapelige, teknologiske og humanistiske fag." (s.14). Internasjonalt forsknings-samarbeid "prioriteres fortsatt høyt i 1997, og Regjeringen understreker viktigheten av et bredt engasjement, både faglig og geografisk. Det internasjonale samarbeidet bør ses i sammenheng med den nasjonale forskningen" (s.16).

Ifølge tabellen i KUF-proposisjonen (s.14) kommer den største økningen under "Universiteter, høyskoler og annen forskning" (+19,7%), mens FoU-bevilgningene under "Landbruk og skogbruk" mer enn halveres i forhold til 1996. For en stor del skyldes denne vridningen budsjettekniske forhold i forbindelse med overføringen av forvaltningsansvaret for NLH og NVH fra Landbruksdepartementet til KUF. Andre faktorer som bidrar til veksten under KUFs FoU-budsjett er "økte kontingenter til internasjonale forskningsprogrammer og økte oppdragsinntekter..." (s.14). Under "fiske og fangst" skyldes økningen på vel 10 prosent satsing innen havbruksforskning.

620 millioner kroner mer til FoU

NIFU utarbeider årlig anslag for omfanget av FoU finansiert over statsbudsjettet, bl.a. på grunnlag av siste tilgjengelige FoU-statistiske undersøkelser. Beregningene er utelukkende basert på *kontantbevilgninger* over statsbudsjettet, dvs. det er ikke tatt hensyn til omfanget av tilsagnsfullmakter.

Foreløpige tall fra analysen av 1997-budsjettet viser samlede FoU-bevilgninger på vel 9,6 milliarder kroner over departementenes budsjetter (jf.

Tabell 2.3).³ Dette innebærer en samlet kronevekst på nær 620 millioner kroner sammenlignet med 1996-budsjettet, som nominelt gir rundt 7 prosent vekst i forhold til vedtatt budsjett (S III) for 1996. Gitt Nasjonalbudsjettets generelle prisforutsetning (St.meld. nr. 1 1996-97, s. 7) for perioden på 2½ prosent, gir 1997-budsjettet rundt 4½ prosent realvekst i FoU-bevilgningene i forhold til 1996. Dette er et noe høyere vekstanslag enn det som framgår av den nevnte tabellen i KUF-proposisjonen. En del av veksten henger imidlertid sammen med økt bruttobudsjettering av oppdragsmidler, som vi skal komme tilbake til nedenfor.

Tabell 2.3 Anslåtte FoU-bevilgninger over vedtatt statsbudsjett for 1996 (Budsjett-innst. S. III 1995-96) og forslag til statsbudsjett for 1997 (St.prp.nr.1 1996-97), etter departement. Millioner kroner og endringer i prosent.

Departement	SIII 1996	Forslag 1997	%-vis endring
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet ¹	4235	5081	20
Nærings- og energidepartementet	1450	1442	-1
Fiskeridepartementet	453	495	9
Landbruksdepartementet ¹	702	320	-54
Miljøverndepartementet	384	417	9
Øvrige departementer ²	1781	1868	5
Totalt departementer ³	9005	9623	7

1 I overkant av 300 millioner kroner av endringen skyldes overføring av forvaltningsansvaret for NLH og NVH fra LD til KUF

2 Dvs. eksklusive statens forretningsdrift og statsbankene.

3 Inklusive sentralt innbetalte arbeidsgivertilskudd til Statens pensjonskasse, som bevilges over Administrasjonsdepartementets budsjett.

KUFs FoU-budsjett øker mest

Det meste av veksten i FoU-budsjettet for 1997 kommer under KUFs budsjettkapitler. I kronebeløp bevilges det nesten 850 millioner kroner mer til FoU over KUFs budsjett enn i 1996, som gir en samlet vekst på 20 prosent. Vel 300 millioner kroner eller nærmere 40 prosent av denne økningen skyldes at forvaltningsansvaret for *Norges landbrukshøgskole (NLH)* og *Norges veterinærhøgskole (NVH)* overføres fra Landbruksdepartementets budsjett. Dessuten overføres bevilgningene til Norsk gerontologisk

³ Inkluderes statens forretningsdrift og statsbankene (jf. Figur 2.2 og 2.3) blir FoU-beløpet vel 9,8 milliarder kroner.

institutt fra Sosial- og helsedepartementets budsjett og til Barnevernets utviklingssenter og Program for ungdomsforskning fra Barne- og familiedepartementets. Alle tre inngår nå, sammen med det tidligere Institutt for sosialforskning (INAS), i *Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)*, som ble opprettet 1. juli 1996.

Økt bruttobudsjettering

En annen hovedforklaring på veksten er økt *bruttobudsjettering* av bevilgningene under høyere utdanningsinstitusjoner. “Departementets inntektsramme økes med hele 41 pst. Endringen skyldes i hovedsak at institusjonene innen høgre utdanning har opplevd en kraftig vekst i etterspørselen etter forsknings- og utredningstjenester de senere årene og at budsjettene derfor har økt.” (s. 5). “Økningen på inntektspostene [...] skyldes i hovedsak parallell oppjustering av inntekter og utgifter i henhold til regnskap.” (s. 149). Dette er en fortsettelse av departementets arbeid med å endre budsjetteringsmåten for institusjonskapitlene ut fra målsettingen at “Andelen av den oppdragsvirksomheten ved institusjonene som blir inntektsført over statsbudsjettet må øke.” (s. 162). Bruttobudsjetteringssystemet og konsekvenser av dette er nærmere drøftet i forbindelse med Figur 2.2 nedenfor og også i tidligere publikasjoner fra NIFU.

Denne gangen endres imidlertid budsjetteringspraksis også andre veien, ved at det for enkelte institusjoner innføres *nettobudsjettering* av utgifter. Statlige forskningsinstitutter som tidligere hadde ordinære lønns- og driftsposter (01 og 11) på statsbudsjettet budsjetteres i 1997 med rene tilskuddsposter (50 og 70). Dette gjelder bl.a. tidligere nevnte NOVA og andre forskningsinstitutter, som i tråd med Norges forskningsråds instituttpolitikk er organisert som *forvaltningsorganer med særskilte fullmakter* e.l. Den delen av den samlede FoU-veksten som skyldes slike budsjettendringer anslås til rundt 160 millioner kroner i 1997, dvs. noe under en femtedel av den samlede kroneveksten under KUF.

Korrigert for disse budsjettendringene blir den reelle veksten i FoU-bevilgningene rundt et prosentpoeng lavere, dvs. rundt 3,5 prosent.

Mer til universiteter og høgschooler

En tredje forklaring er økte bevilgninger til universitets- og høgschoolsektoren, både under de enkelte institusjonskapitlene og som byggebevilgninger over felleskapitlet for universiteter og høgschooler (kap. 281). Disse bevilgningene er nye penger og utgjør til sammen rundt en fjerdedel av

kroneveksten i FoU-bevilgningene over KUF-budsjettet, dvs. rundt 220 millioner kroner.

Mer til internasjonalt forskningssamarbeid

En fjerde hovedforklaring på veksten er økte bevilgninger til internasjonalt forskningssamarbeid. Dette gjelder først og fremst økt kontingent til deltakelse i EUs rammeprogram, men også kontingentøkning til CERN, som i hovedsak skyldes oppjustering av beregningsgrunnlaget, dvs. det norske bruttonasjonalproduktet (jf. omtalen av Figur 2.3 nedenfor). Til sammen øker disse to kontingentbidrag en vekst på vel 100 millioner kroner.

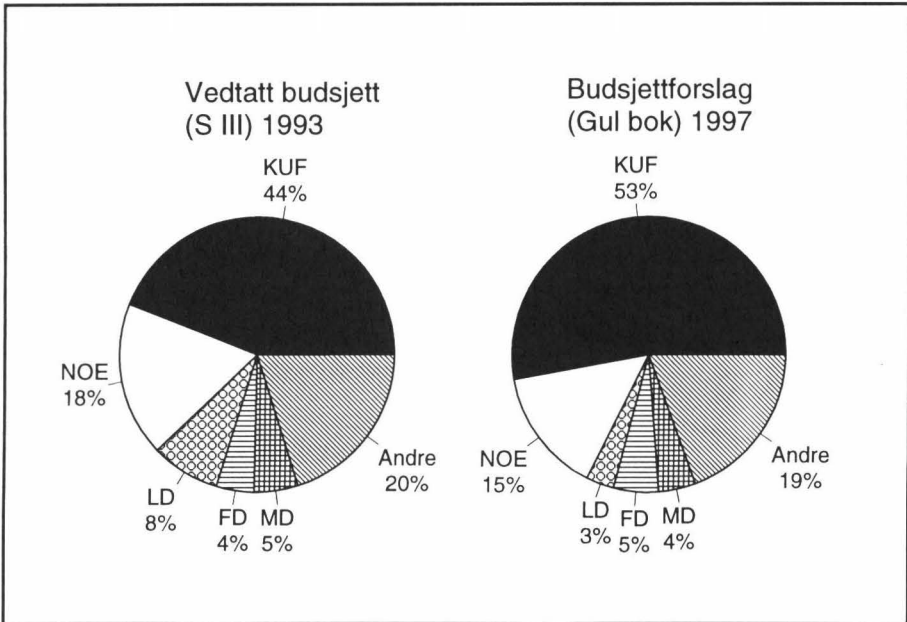
Andre departementer

Blant øvrige departementer er kroneveksten størst under Fiskeridepartementet, der man øker satsingen på havbruksforskning, bl.a. under Havforskningsinstituttet (HI). Rundt halvparten av økningen skyldes imidlertid, som i 1996, en teknisk oppjustering av oppdragsmidlene i statsbudsjettet slik at de samsvarer bedre med HIs eget budsjett (jf. ovenfor). Det er også relativt betydelig beløpsmessig vekst under Samferdselsdepartementet, der telekommunikasjonsforskning i offentlig regi trappes opp etter opprettelsen av Telenor AS høsten 1994.

Nærings- og energidepartementets FoU-budsjett går nominelt litt ned i forhold til 1996, mens FoU-bevilgningene over Landbruksdepartementet er mer enn halvert siden 1996. Det siste henger i hovedsak sammen med nevnte omlegging av høyere utdanning og overgang til nettobudsjettering av bevilgninger til forskningsinstitutter.

Endret finansieringsstruktur på departementsnivå

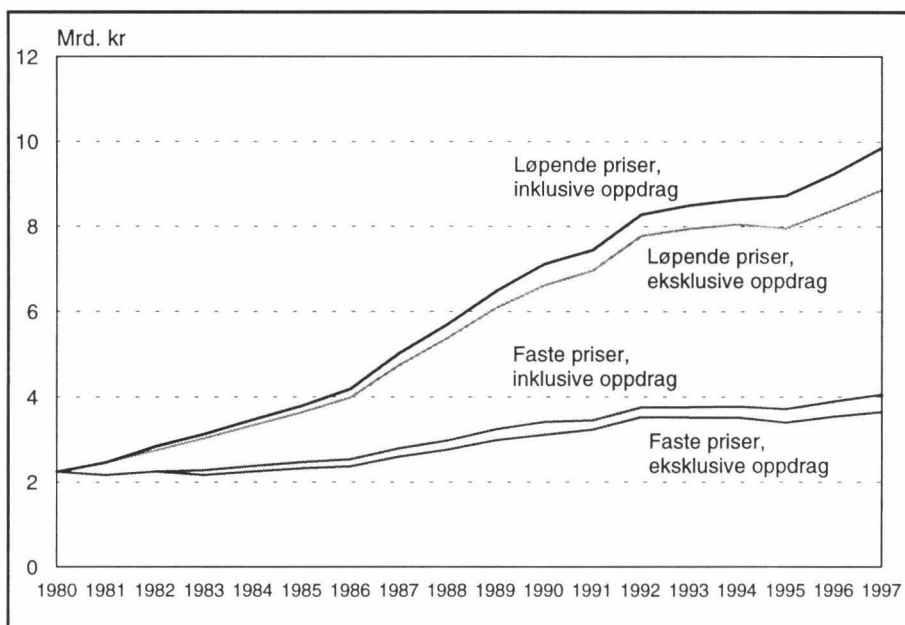
De store organisatoriske endringene i forskningssystemet de senere årene har medført en klar endring i finansieringsstrukturen for norsk FoU på departementsnivå. I Figur 2.1 er bevilgningen over departementskapitlene (eksklusive statens forretningsdrift og statsbankene) i årets budsjettforslag sammenlignet med vedtatt budsjett (S III) for 1993. Den viser at KUF i dag forvalter 53 prosent av det samlede statlige FoU-budsjettet mot 44 prosent for fire år siden, som gir en andelsøkning på 9 prosentpoeng. Økningen går først og fremst på bekostning av Nærings- og energidepartementet og Landbruksdepartementet. For Fiskeridepartementet og Miljøverndepartementet er det mindre endringer, mens øvrige departementer samlet ligger stabilt rundt en femtedel av bevilgningene.

Figur 2.1 FoU-bevilgninger over statsbudsjettet i 1993 og 1997, etter departement. Prosent. (Eksklusive statens forretningsdrift og statsbankene).

Utviklingen 1980-97 i løpende og faste priser

Figur 2.2 og 2.3 viser utviklingen i utvalgte indikatorer for anslåtte FoU-bevilgninger over statsbudsjettet i perioden 1980-97, *inklusive statens forretningsdrift og statsbankene*. FoU-beløpene fram til og med 1996 er basert på NIFUs gjennomgang av de vedtatte statsbudsjettene (SIII), dvs. at tilleggsbevilgninger, innsparinger eller omdisponeringer som etter at budsjettet er vedtatt, ikke inngår i figurene, mens 1997-tallene er basert på Regjeringen Brundtlands budsjettforslag slik det oppsummeres i Gul bok. Den faktiske FoU-innsatsen måles i ettertid og framgår av den nasjonale FoU-statistikken, som publiseres hvert annet år.

Figur 2.2 FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1980-97 i løpende og faste priser, inklusive og eksklusive oppdrag. Milliarder kroner.

I *løpende priser* økte FoU-bevilgningene jevnt gjennom hele perioden fram til 1990, men veksten var noe sterkere fra 1986 (Figur 2.2). Den noe lavere veksten i 1991-budsjettet ble til en viss grad kompensert i 1992-budsjettet. I perioden 1993-95 flatet nivået på FoU-bevilgningene ut. 1996-budsjettet ga ny vekst, en trend som forlenges gjennom budsjettforslaget for 1997. Denne utviklingen blir enda tydeligere om man ser på FoU-utgiftene målt i *faste priser*.

Økende bruttobudsjettering av eksterne midler i perioden

I Figur 2.2 sammenlignes også utviklingen i FoU-bevilgningene *med og uten eksterne midler, i stor grad oppdrag (post 21)*. Føring av institusjonenes oppdragsinntekter i statsbudsjettet henger sammen med *bruttobudsjetteringsprinsippet* i Staten (jf Gul bok 1996-97, s. 15), og har økt i omfang de senere årene. Formålet har bl.a. vært å øke overensstemmelsen mellom institusjonenes utgifter slik de presenteres i statsbudsjettet og slik de framstår i institusjonenes årsmeldinger o.l., og kan sies å være en teknisk oppjustering som har skjedd uten at oppdragsinntektene *ved institusjonene* nødvendigvis har økt tilsvarende, og dessuten uten at statsbudsjettallene for foregående år

er korrigert. Dette medfører en kunstig oppblåsing av budsjettets utgiftsside, som skyldes at tallene strengt tatt ikke er sammenlignbare fra et år til det neste.⁴

Veksten i FoU-bevilgningene etter 1995 er sterkere enn tidligere år enten man inkluderer de eksterne midlene eller ikke. Fra og med 1993-budsjettet, da veksten i FoU-utgiftene flatet ut og viste en viss realnedgang økte imidlertid bruttobudsjetteringen. Det som i utgangspunktet kunne se ut som en viss nominell vekst og reell stagnasjon, var derfor i virkelighetene en nedgang både i fast og løpende priser om vi korrigerer for økt bruttobudsjettering. Dette gjelder særlig 1995-budsjettet.

2,6 prosent av statsbudsjettets samlede utgifter

Med 1997-budsjettet fortsetter økningen i FoU-bevilgningenes *andel av statsbudsjettets samlede utgifter* (eksklusive lånetransaksjoner og Statens petroleumsfond), som har pågått fra og med 1995-budsjettet, og er nå oppe i 2,6 prosent som er ny rekord for denne indikatoren. Andelen viste en ujevn, men synkende tendens i perioden 1979-86. Deretter viser figuren jevn, men avtagende vekst fram til det svake 1991-budsjettet, som innebar nedgang i FoU-andelen. Etter en foreløpig toppnotering (2,4 prosent) i 1992, falt andelen igjen med den relativt svake FoU-veksten i budsjettene for 1993 og 1994. At andelen av samlede bevilgninger over statsbudsjettet gikk opp igjen i 1995 skyldtes først og fremst at budsjettets totalutgifter nominelt gikk ned, dvs. at FoU-bevilgningene har hatt en gunstigere utvikling enn bevilgninger til andre formål gjennomsnittlig har hatt. De to siste årene har imidlertid også budsjettets totalutgiftsramme økt, men mindre enn FoU-utgiftene.

BNP-andelen øker igjen

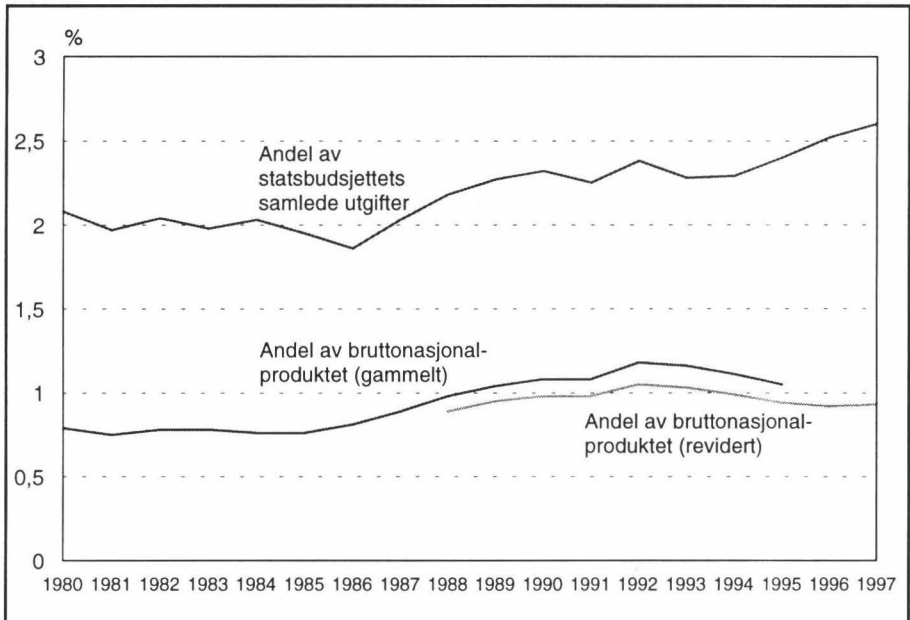
Figur 2.3 viser to kurver for *FoU-bevilgningenes andel av bruttonasjonalproduktet (BNP)*. Dette skyldes Statistisk sentralbyrås *totalrevisjon av norske nasjonalregnskapstall*⁵, for å bringe dem i overensstemmelse med internasjonale standarder. I praksis innebærer dette at BNP-tallene er oppjustert med i størrelsesorden 10 prosent. De reviderte tallene går imidlertid foreløpig

---

⁴ For en nærmere redegjørelse for problemene rundt bruttobudsjettering av oppdragsmidler, se Ole Wiig: *Forskning og utviklingsarbeid. Bevilgninger over statsbudsjettet 1980-95*, Rapport 5/95 fra Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning.

⁵ Se St.meld. nr 1 (1995-96) *Nasjonalbudsjettet 1996*, s.34; *Ukens statistikk 27/1995*, Statistisk sentralbyrå.

ikke lenger tilbake enn 1988. På den annen side oppdateres heller ikke den gamle tallserien. Vi har derfor også i år valgt å presentere andelene basert på både gamle og nye BNP-tall.

Figur 2.3 FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1980-97 som andel av totale bevilgninger over statsbudsjettet (eksklusive lånetransaksjoner og overføringer til statens petroleumsfond) og som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) etter gamle (1980-95) og reviderte (1988-97) beregningsmetoder. Prosent.

Figuren viser at de to kurvene utvikler seg relativt parallelt i den perioden det finnes tall for begge. Indikatoren viser relativt sterk men avtagende vekst i perioden 1986-90, etterfulgt av en viss nedgang med det relativt svake 1991-budsjettet. 1992 er et toppår også for denne indikatoren. Da passeres 1-prosentgrensen også om andelen baseres på de reviderte BNP-tallene, men veksten flatet noe ut etter dette. En sammenligning basert på 1993-tall viser for øvrig at Norge på den tiden var på topp blant OECD-landene m.h.t. sivile FoU-bevilgningers andel av BNP.⁶ Til forskjell fra statsbudsjettandelen (jf ovenfor) gikk imidlertid FoU-bevilgningenes andel av BNP jevnt nedover i perioden 1992-96. Med 1997-budsjettet brytes den nedadgående trenden,

⁶ Se Ole Wiig: Forskning og utviklingsarbeid. Bevilgninger over statsbudsjettet 1980-95, Rapport 5/95 fra Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning, s. 21/22.

slik at FoU-bevilgningenes andel av BNP igjen øker og nærmer seg 1995-nivået. Andelen er imidlertid fortsatt langt lavere enn i toppåret 1992, og kombinert med norsk næringslivs relativt lave FoU-innsats ligger Norge samlet sett fortsatt relativt lavt i OECD-sammenheng.

3 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

3.1 Generelt

I Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets (KUF) budsjettforslag er grunnskolereformen høyt prioritert. Reformen innebærer obligatorisk tiårig grunnskole, skolestart for seksåringer, nytt læreplanverk for grunnskolen og en satsing på skolefritidsordninger for elevene på småskoletrinnet. Investeringsrammen for reformen er på 4.800 mill. kroner, og de samlede driftsutgifter i 1997 er beregnet til mellom 1.004 og 1.150 mill. kroner.

Ved siden av grunnskolereformen legger KUF vekt på å opprettholde det høye aktivitetsnivået innen høyere utdanning og forskning ved å videreføre opptakskapasiteten ved universiteter og høyskoler, spesielt på de prioriterte studiene.

Noen av de viktigste nyhetene i KUFs budsjettforslag når det gjelder høyere utdanning og forskning er:

- KUF overtar forvaltningsansvaret for Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole fra 1. januar 1997
- Opprettelsen av et nytt rådgivende organ, Norgesnettrådet
- Forskningsrådets utvidede rolle overfor forskningsinstituttene

3.2 Totale bevilgningsforslag til høyere utdanning og forskning

Bevilgningene til høyere utdanning og forskning er fordelt på en rekke kapitler i budsjettforslaget. Vi deler her kapitlene i *to hovedkategorier*:

- A. Høyere utdanning
- B. Forskning

Gruppe A, programkategorien "Høyere utdanning", omfatter universiteter og vitenskapelige høyskoler (A.1. Universitetssektoren), statlige og private høyskoler (A.2 Høgskolesektoren) og Riksbibliotekstjenesten og Det norske meteorologiske institutt (A.3 Andre institusjoner). Gruppe B, programkategorien "Forskning", omfatter bevilgningene til Norges forskningsråd,

statlige og private forskningsinstitutter med grunnfinansiering fra KUF, samt internasjonale samarbeidstiltak.

Tabell 3.1 Bevilgninger til høgre utdanning og forskning under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjett for 1996 og 1997. Mill. kr.

Hovedkategori	SIII 1996	Forslag 1997	%- endring
A. Høgre utdanning ¹	11.714,6	12.799,7	9,3
A.1 Universitetssektoren ²	6.917,4	7.698,2	11,3
A.2 Høgskolesektoren ³	4.551,1	4.837,4	6,3
A.3 Andre institusjoner ⁴	246,1	264,0	7,3
B. Programkategorien "Forskning"	1.174,4	1.301,6	10,8
Totalt	12.889,0	14.101,3	9,4

1 Programkategori "Høgre utdanning" vil ha en økning på 14,7% dersom ikke korrigeret.

2 I beregningen av Universitetssektoren er det for 1996 korrigeret for:
- overføringen av forvaltningsansvaret for Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole fra Landbruksdepartementet til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

3 I beregningen av Høgskolesektoren er det for 1996 korrigeret for:
- overføring av 10 mill. kr fra Sosial- og helsedepartementet til kap. 274, Statlige høyskoler, i forbindelse med studieplasser innen psykiatrisk sykepleie og sosialt arbeid.

4 Omfatter Riksbibliotekjtenesten og Det norske meteorologiske institutt

Tabell 3.1 viser budsjettforslagene for de enkelte kategorier. Samlet utgjør bevilgningene 14,1 milliarder kroner for 1997. Dette representerer etter korrigeringer en nominell vekst på 9,4 prosent i forhold til vedtatt budsjett (SIII) for 1996.

Til programkategorien "Forskning" er bevilgningen for 1997 på vel 1.301 mill. kroner. Dette gir en nominell vekst på 10,8 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1996. Endringene under denne kategorien skyldes i hovedsak kontingentøkningen til EUs rammeprogram for forskning og til CERN, samt endringer i budsjettføringen for enkelte forskningsinstitutter.

3.3 KUFs premisser for budsjettforslaget

Den framtidige politikken på de mest sentrale områdene er ifølge KUF fastlagt gjennom Innst. S.nr 230 (1990) og St.meld. nr 40 (1990-91) Fra visjon til virke - Om høgre utdanning. I KUFs budsjettforslag legges det opp til å videreføre nåværende aktivitet.

Den nasjonale åpningen av de samfunnsvitenskapelige, historisk-filosofiske og matematisk-naturvitenskapelige fag både innenfor universiteter og de statlige høyskoler, innebærer at kvalifiserte søkere får plass på det fakultetet de har søkt på, men ikke nødvendigvis til det universitetet de har søkt til. Departementet ser det som viktig at det ved dimensjonering av de ulike studietilbudene i sektoren blir lagt vekt på nye studenters studieønsker så vel som framtidig arbeidsmarked for ferdige kandidater.

Det er et mål at institusjonene i universitets- og høyskolesektoren skal ha gode administrative styringssystemer. Departementet har derfor satt i gang et arbeid med sikte på å innføre nye studieadministrative systemer og et nytt økonomisystem i løpet av studieåret 1996-97. Departementet vil også i samarbeid med institusjonene arbeide videre med spørsmål om valg av nytt personaldatasystem. Innføring av slike systemer er en forutsetning for videre utvikling av resultatbaserte tildelinger. Ved universitetene foreslås det at tildelingene på grunnlag av antall avlagte vekttall og antall uteksaminerte kandidater med høyere grad og doktorgrad blir videreført i 1997.

Norgesnettet

Arbeidet med å utvikle og konkretisere Norgesnettet fortsetter i tråd med tidligere fastsatte mål og retningslinjer. I september 1996 mottok Departementet innstillingene fra fire utvalg som har utredet framtidig samarbeid og arbeidsdeling i Norgesnettet innenfor helse - og sosialfaglig utdanning, ingeniørutdanning, lærerutdanning og økonomisk-administrativ utdanning. Innstillingene vil danne grunnlag for det videre arbeidet med å avklare institusjonenes rolle i nettet og for tildeling av knutepunktfunksjoner på disse områdene. De vil også være et verktøy i vurderingen av framtidig opptakskapasitet og dimensjonering for de nevnte utdanningene.

Rådsstruktur og rådsorganer i høgre utdanning

En rekke viktige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren går ifølge KUF på tvers av skillet mellom universitetene og de vitenskapelige høyskolene på den ene siden og de statlige høyskolene på den annen side. Gjennom Lov om universiteter og høyskoler har også de statlige høyskolene fått myndighet til selv å bestemme i en del saker som tidligere ble avgjort i Departementet. KUF foreslår derfor å opprette et nytt råd for høyere utdanning, Norgesnettrådet. Virksomheten som i dag blir utført av Ingeniørutdanningsrådet, Lærerutdanningsrådet, Rådet for høyskoleutdanning i helse- og sosialfag, Fellestjenesten og Statens lærerkurs, vil bli

overført til det nye rådet. Når det gjelder Lærerutdanningsrådet vil det fortsette som Departementets rådgivende organ inntil forslag til ny opplæringslov er behandlet av Stortinget og nye rammeplaner for lærerutdanningen er fastsatt.

Departementet mener for øvrig at Det norske universitetsråd og Det norske høgskolerådet bør fortsette som frivillige samarbeidsorganer for institusjonene. Det foreslås at det faglige samarbeidet for ingeniørutdanning og helse- og sosialutdanning organiseres i organer under Det norske høgskolerådet. Slike samarbeidsorganer er det også aktuelt å opprette på andre områder, blant annet innen økonomi og administrasjon.

Norgesnettrådet omtales som rådgivende, samtidig som det er tiltenkt et operativt ansvar på nasjonalt nivå for kvalitetssikringsarbeid. Dette gjør at det er noe uklart hva slags funksjon det nye rådet vil få.

Det foreslås en ledelse med én direktør og tre avdelingsdirektører i Norgesnettrådet. Videre foreslås én stilling i gruppe II disponert av en medarbeider som skal arbeide spesielt med statistikk.

Organisatoriske endringer

I samsvar med Stortingets vedtak i juni 1996, overføres forvaltningsansvaret for Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole fra Landbruksdepartementet til KUF fra 1. januar 1997. De to institusjonene har til sammen over 1200 ansatte og et budsjett på 590 mill. kroner (inkludert byggebevilgning).

Personalpolitikk

Personalet i undervisnings- og forskningsstillinger ved universiteter og høgskoler har felles særavtale om lønns- og arbeidsvilkår.

Rekrutteringsstipendprogrammet er ifølge KUF et viktig hjelpemiddel for å rekruttere kvalifiserte fagfolk. Institusjonene må legge forholdene til rette for at flere kvinner kan bli kvalifisert for undervisnings- og forskningsstillinger, særlig på høyere nivå. Departementet viser til at Stortinget ved behandlingen av lov om universiteter og høgskoler ga styrene mulighet til å bestemme at en undervisnings- og forskningsstilling skal kunne kunngjøres for det underrepresenterte kjønn.

For å øke mobiliteten mellom institusjonene og kvinnelige forskeres muligheter til å kvalifisere seg for professorater, vil KUF vurdere om det bør opprettes post.doc.-stillinger ved universitetene.

Internasjonalt samarbeid

Det er et mål å legge til rette for økt internasjonalt samarbeid innenfor høgre utdanning og forskning. I henhold til EØS-avtalen deltar Norge, fra 1. januar 1995, i alle EUs gjeldende eller vedtatte programmer på området utdanning og opplæring. I 1997 innebærer dette i all hovedsak programmene LEONARDO da Vinci og SOKRATES. I det internasjonale forskningsarbeidet står deltakelsen i EUs fjerde rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling sentralt.

Etter- og videreutdanning

Etter- og videreutdanningen ved universiteter og høgskoler inngår som et viktig og vesentlig element i forbindelse med Regjeringens satsing på livslang læring. Målet for denne satsingen er å organisere, utvide og styrke etter- og videreutdanningsvirksomheten.

Departementet vil legge opp til en forsøksordning der det kan godkjennes at kompetansegivende etter- og videreutdanningsstudier skal kunne finansieres ved kursavgift. Forsøket vil bli utformet slik at det ikke kan tas betalt for utdanning som allerede tilbys som ordinære studier ved statlige institusjoner for høyere utdanning. Forsøket vil også bli utformet med tanke på å prøve ut ulike organisasjonsformer for virksomheten.

Studiegjennomføring og studiekvalitet

Det er et mål for KUF å redusere den tiden studentene bruker på å fullføre studiene, slik at faktisk studietid i større grad samsvarer med normert tid. Ved å forkorte tiden den enkelte student er i utdanningssystemet oppnår man å gi plass til flere studenter uten å øke utgiftene.

Ordningen med tildeling av midler etter ferdige kandidater videreføres med visse endringer. Det foreslås satser på 10.000 kroner for hver student som tar hovedfagseksamen, mens det for hver kandidat som avlegger doktorgraden, foreslås henholdsvis 30.000 for hver kvinnelige kandidat og 20.000 kroner for hver mannlig kandidat. I tidligere år hvor denne ordningen har eksistert, har det vært forskjellige satser for mannlige og kvinnelige hovedfagskandidater, i 1996 var disse på henholdsvis 8.000 og 12.000 kroner, men likt for doktorgraden (30.000 kroner i 1996).

Økonomiske incentiver skal ifølge KUF anspore universitetene til å forbedre gjennomstrømningen. En del av bevilgningene til universitetene blir fordelt på grunnlag av vekttallsproduksjonen. I 1993 var dette beløpet 100 mill. kroner og i 1996 var det økt til 200 mill. kroner. For 1997 er det

foreslått en ytterligere økning; 250 mill. kroner skal fordeles på grunnlag av vekttallsproduksjonen.

For å bedre progresjonen i hovedfagsstudiene legger KUF vekt på at institusjonene i så stor grad som mulig begrenser veiledningsretten til normert tid for det aktuelle studium.

Forbedret studiekvalitet er et middel for å oppnå bedre gjennomstrømning. De fleste institusjoner arbeider nå systematisk med bedring av studiekvalitet gjennom blant annet utvikling av handlingsplaner, studentevalueringer og oppgradering av pedagogisk kompetanse. I forbindelse med studentevalueringene innførte departementet i 1995 en pris for gode evalueringssopplegg på 500.000 kroner. Denne ordningen ønskes videreført.

Departementet vil fortsette det nasjonale evalueringsarbeidet. Det operative ansvaret vil bli forankret i det foreslåtte Norgesnettrådet. Rådet og dets sekretariat vil ha oppgaver knyttet til organisering og gjennomføring av nasjonale evalueringer og til å følge opp institusjonenes eget evaluerings-/kvalitetssikringsarbeid.

Departementet går inn for å videreføre prøveordningen med tre-termins studieordning for studier der gjennomføringen har vært god.

Studieplasser

Fra høsten 1988 til høsten 1996 er totalt antall studieplasser økt med omtrent 65 prosent fra 103.000 til om lag 170.000. Veksten i antallet kvalifiserte søkere til høgre utdanning er redusert med om lag 15.000 fra 1994 til 1996. Antall kvalifiserte søkere uten tilbud er redusert med nesten 2000 fra 1995 til 1996.

Det totale måltallet for universiteter og høyskoler blir foreslått til 159.634 studenter. Økningen fra 1996 til foreslått måltall for 1997 på om lag 3000, skyldes overføringen av NLH og NVH til KUF. Departementet vil imidlertid komme tilbake til opptakskapasiteten ved universiteter og høyskoler i Revidert nasjonalbudsjett for 1997.

Det er i 1997-budsjettet videreført midler til i alt 2 289 av studieplassene opprettet i 1996. 1741 av disse er studieplasser i de statlige høyskolene.

Av de 524 studieplassene på hovedfag som ble opprettet i 1996, videreføres 441 i 1997. Dette representerer en reduksjon på 83 studieplasser. Ved siden av å videreføre 75 studieplasser på profesjonsstudiet i medisin og 12 plasser innen psykologi som ble opprettet i 1996, foreslår KUF å opprette 87 nye studieplasser innenfor disse to utdanningene for 1997.

For 1997 har KUF fastsatt resultatmål for de fleste av de yrkesrettede utdanningene, blant annet som et ledd i å bevisstgjøre institusjonene i arbeidet med å øke studiegjennomføringen. De statlige høgskolene må prioritere opptaket på de prioriterte utdanningene innen helse- og sosial- og allmennlærer- og førskolelærerutdanning. Dette medfører at forenkling inn til ikke prioriterte utdanninger. For å kunne foreta en slik omfordeling er det trukket inn et mindre beløp pr. ledig studieplass i ingeniørutdanningen fra høsten 1997.

Departementet forventer at institusjonene i sitt videre arbeid med å utvikle studietilbud legger vekt på at dette passer inn i institusjonens fagprofil og at det støtter opp eventuelle knutepunktfunksjoner. Departementet vil i dialog med institusjonene vurdere å nedbygge kapasiteten eventuelt nedlegge studier der søkningen er svak.

Studiefinansiering og studentvelferd

Departementet foreslår en reduksjon på 2,1 prosent for programkategori 07.80 "Stipend og sosiale formål". Totalt foreslås det 7.142 mill. kroner for 1997, hvorav 6.892 mill. kroner går til Statens lånekasse for utdanning. Reduksjonen skyldes hovedsakelig at tap på utlån er foreslått til 0 kroner i 1997.

Departementet uttaler at hoveddelen av den offentlige støtten skal ligge i utdanningsfasen gjennom rentefritak i studietiden og høy stipendandel. Studielån, dvs. grunnbeløp og bostøtte, vil øke med drøyt 2 prosent, dvs. omtrent det samme som antatt prisstigning. Stipendandelen, for enslige, borteboende, foreslås opprettholdt på 26 prosent i undervisningsåret 1997-98, mens målsettingen på lengre sikt er 30 prosent. Stipendandelen for studenter under kunstfagsstipendordningen foreslås redusert fra 66,6 prosent til 35,5 prosent. Stipendandelen foreslås også redusert med om lag 20 prosent for studenter ved tidligere Statens teaterhøgskole.

Renten på studielån ble fra 1. oktober 1996 satt ned til 6 prosent for lån som har vært rentebærende i mindre enn 7 år, og til 6,5 prosent for lån som har vært rentebærende i 7 år eller mer. Fra 15. august 1996 gikk Statens lånekasse for utdanning over til en ordning med kvartalsvise innbetalinger. Ordningen med ettergivelse av studielån etter fullføring av langvarige studier foreslås opprettholdt.

Ny lov om studentsamskipnader er blitt vedtatt med virkning fra 1. august 1996. Dette innebærer at alle studenter ved høgre utdanningsinstitusjoner skal være tilknyttet en studentsamskipnad. Departementet vil i løpet

av 1997 fastsette forskrifter til loven og gi nærmere regler for fristasjonsprinsippet.

Departementet foreslår et tilskudd til bygging av 325 nye studentboliger for 1997. Dette tilsvarer aktivitetsnivået for studentboliger i 1995 og 1996. Det vil bli gitt tilskudd til ca 2.150 barnehageplasser i 1997. Satsene pr. plass vil bli på det samme nivået som i 1996 justert for prisstigningen.

Nye stillinger i høyere utdanning - flere oppdragsstillinger

Som en følge av opprettelsen av nye studieplasser, i hovedsak ved statlige høyskoler, høsten 1996, foreslår KUF å opprette 155 nye faste stillinger i 1997. 145 av stillingshjemplene foreslås innenfor de statlige høyskolene. I tillegg foreslås det 545 nye oppdragsstillinger. Disse skal nyttes til økt oppdragsvirksomhet innenfor forskning og undervisning. (bl.a. 250 ved Universitet i Oslo, 125 ved Universitet i Bergen, 100 ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 50 ved statlige høyskoler).

Forskningsinstitutter under KUF

Fra 1. juli 1996 er de fire enhetene Institutt for sosialforskning (INAS), Norsk gerontologisk institutt (NGI), Barnevernets utviklingscenter (BVU) og UNGFORSK blitt slått sammen til ett institutt; Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Forslaget som lå i budsjettforslaget fra KUF for 1996, om å opprette et Norsk senter for internasjonale studier fikk ikke tilslutning i Stortinget. Regjeringen foreslår imidlertid som et ledd i å skape en enhetlig og konsekvent instituttpolitikk å omdanne Norsk utenrikspolitiske institutt (NUPI) til et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter fra og med 1. januar 1997 .

For å sikre en mer enhetlig behandling av forskningsinstituttene er Departementet innstilt på at Norges forskningsråd i økende grad skal overta det strategiske og bevilgningsmessige ansvar for instituttsektoren. Basisbevilgningene til de utenrikspolitiske instituttene, med unntak av NUPI, vil bli kanalisert gjennom Forskningsrådet fra og med 1997. Forskningsrådet vil også fra 1997 fastsette størrelsen på basisbevilgningen til øvrige samfunnsfaglige institutter slik som de regionale forskningsinstituttene, Institutt for samfunnsforskning (ISF) og Forskningsstiftelsen Fafo. Ved å kanalisere bevilgningene gjennom Forskningsrådet ønsker Departementet både å kunne se instituttene i sammenheng og å få en faglig kompetent vurdering av deres virksomhet. Departementet vil også vurdere å kanalisere basisbevilgningen til NOVA og NUPI gjennom Forskningsrådet.

KUFs omtale av forskning

KUFs bevilgning til forskning gjennom Norges forskningsråd skal, ut fra nasjonale vurderinger, sikre kvalitet og fornyelse i grunnforskningen og tilstrekkelig og effektiv forskerrekuttering av høy kvalitet.

KUF har videre et særlig ansvar for å samordne den nasjonale forskningsinnsatsen og forskningspolitikken. KUF understreker at de statlige høgskolene er inne i Forskningsrådets programmer og frie prosjekter innenfor alle områder. De konkurrerer her om midler på lik linje med øvrige forskningsmiljøer, ut fra en vurdering av prosjektenes kvalitet og relevans. KUF mener at de statlige høgskolene ut fra sine særlige fagområder kan yte viktige bidrag innenfor forskning og det pekes blant annet på næringsrettet forskning i regionene. Se for øvrig kapittel 4.

3.4 Universitetssektoren (A.1)

Bevilgninger etter hovedposter

Tabell 3.2 viser budsjettforslaget for universitetssektoren *fordelt på hovedposter*. I løpende priser foreslås de totale bevilgninger til driftsutgifter eksklusivt oppdrag økt med 9,5 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1996. Dette gir en reell vekst på 5,9 prosent.

Kapitalutgiftene (bygg/utstyr) får en reell vekst på 54,4 prosent. Det foreslås en reell nedgang i bevilgningene til vitenskapelig utstyr på 8,3 prosent. Denne posten er kraftig redusert de siste årene fra en bevilgning på 297,6 mill. kroner i 1993 til 113,9 mill. kroner for 1996. I lys av universitetenes og Norges forskningsråds årelange kamp for å få nødvendige midler til å oppgradere tungt vitenskapelig utstyr må dette sies å være lave tall. På den annen side er det øremerket 50 mill. kroner til økt satsing på vitenskapelig utstyr innenfor bevilgningene til Norges forskningsråd.

Lønnsposten får etter våre beregninger en reell vekst på 0,9 prosent, mens andre driftsutgifter har en reell vekst på 2,8 prosent.

Samlet viser driftsutgiftene en reell vekst på 1,5 prosent.

Tabell 3.2 Hovedposter i budsjettet for universitetssektoren under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for 1996 og 1997. Mill. kr.

Utgiftskategori	SIII 1996	Forslag 1997	% - endring	
			Nominelt	Reelt ¹
Lønn og godtgjørelse	3.852,3	4.057,7	5,3	0,9
Annen drift ekskl. oppdrag	1.849,3	1.934,2	4,6	2,8
Sum driftsutgifter	5.701,6	5.991,9	5,1	1,5
Bygg/utstyr	517,8	815,2	57,4	54,4
<i>Herav vit. utstyr (post 45)</i>	112,8	105,5	-6,5	-8,3
Sum uten oppdrag	6.219,4	6.807,1	9,5	5,9
Oppdrag	698,0	891,1	27,7	25,2
Totalt	6.917,4	7.698,2	11,3	7,9

1 I beregningen er det korrigert for:

- tilleggsbevilgninger i forbindelse med nye studieplasser som ble videreført i 1997
- forventet prisstigning fra 1996 til 1997 på 1,25 prosent på post 11 og 2 prosent på øvrige poster
- lønnsregulering i 1996
- overføringen av forvaltningsansvaret for Norges landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole fra Landbruksdepartementet til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i 1997.

De enkelte institusjoner

Tabell 3.3 viser de totale bevilgninger, kapital- og driftsbevilgninger, fordelt på de enkelte institusjoner i universitetssektoren. Mens kapitalutgiftene gir et bilde av tilgangen på nye undervisnings- og forskningsressurser i form av bygninger, større utstyrsenheter o.l., gir driftsutgiftene et bilde av aktivitetsnivået ved institusjonene. Driftsutgiftene inkluderer utgifter til oppdrag, dvs. totale utgifter hvor det ikke er justert for forventede inntekter av oppdrag. I tallene for oppdrag inngår bevilgninger fra bl.a. Forskningsråd, departement, fylker, kommuner og næringsliv. KUF inkluderer med andre ord i betegnelsen oppdrag all eksternt finansiert virksomhet som er lagt til lærestedene.

Som det framgår av tabellen er det til dels store forskjeller i veksten mellom de enkelte lærestedene. Dette skyldes i første rekke variasjoner i byggebevilgningene. Når det gjelder bevilgninger til driftsutgifter eksklusive oppdrag, ligger endringene nominelt for universitetene på mellom 4,3 (NTNU) og 5,5 prosent (UiO). For NTNU betyr dette at forslaget ikke innebærer ekstra midler i tilknytning til gjennomføringen av den nye universitetsmodellen hvor intensjonene om tverrfaglighet, likestillingsarbeid og felles innføringsemne står sentralt.

Tabell 3.3 Bevilgninger til de enkelte kapitler under universitetssektoren fordelt på kapital- og driftsutgifter i 1996 og 1997.
Mill. kr.¹

Kap. Lærested	SIII 1996			Forslag 1997			% - endring		
	Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift	Total	Kapital	Drift
260 Univ. i Oslo	2030,4	138,9	1891,5	2346,9	262,8	2084,1	15,6	89,2	10,2
ekskl. oppdrag	1827,8	138,9	1688,9	2044,3	262,8	1781,6	11,8	89,2	5,5
261 Univ. i Bergen	1137,1	67,0	1070,1	1232,7	63,2	1169,6	8,4	-5,8	9,3
ekskl. oppdrag	1000,9	67,0	933,8	1046,5	63,2	983,3	4,6	-5,8	5,3
262 Univ. i Trondheim	1459,1	99,7	1359,4	1772,6	320,4	1452,2	21,5	221,3	6,8
ekskl. oppdrag	1337,3	99,7	1237,5	1610,8	320,4	1290,3	20,5	221,3	4,3
263 Univ. i Tromsø	707,9	47,8	660,2	764,4	75,0	689,4	8,0	57,0	4,4
ekskl. oppdrag	622,3	47,8	574,5	678,7	75,0	603,8	9,1	57,0	5,1
264 Norges handelshøyskole	142,8	12,1	130,7	147,6	12,2	135,4	3,3	1,0	3,6
265 Arkitekthøgskolen i Oslo	35,7	1,1	34,6	37,4	1,4	36,0	4,9	29,0	4,2
268 Norges idrettshøgskole	66,5	4,6	61,9	69,8	4,6	65,1	4,9	1,0	5,2
269 Norges musikkhøgskole	70,3	1,1	69,2	76,1	1,7	74,4	8,3	50,0	7,6
273 St. kunstfaghøgskoler	109,3	5,0	104,3	114,4	4,8	109,7	4,7	-5,0	5,2
278 Norges landbrukshøgskole	409,6	21,1	388,4	439,4	31,5	407,9	7,3	48,8	5,0
279 Norges veterinærhøgskole	149,3	0	149,3	151,3	0	151,3	1,4	-	1,4
281 Bygg og fellesutgifter	553,5	119,3	434,2	497,7	37,8	460,0	-10,1	-68,4	5,9
282 Privat høyskoleutd. ²	45,9	0	45,9	47,9	0	47,9	4,4	-	4,4
Sum	6917,4	517,8	6399,6	7698,2	815,3	6883,0	11,3	57,4	7,6

1 Byggebevilgninger over kap. 281, post 30 er fordelt på institusjonskapitlene.

2 Gjelder Det teologiske menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Norsk lærerakademi

På KUFs budsjett er det foreslått en bevilgning på 563 mill. kroner til byggeprosjekter i universitetssektoren i 1997. Dette er en økning på om lag 300 mill. kroner fra 1996. Universitetet i Oslo får totalt 175 mill. kroner til nybygg og rehabilitering. Av dette går 50 mill. kroner til 3. byggetrinn av de prekliniske institutter, 75 mill. kroner til nytt universitetsbibliotek og 50 mill. kroner er satt av til ZEB-bygningen. For Universitetet i Bergen er det ikke satt av midler til byggestart av bygget for biologisk basalfag som er planlagt reist ved Haukeland sykehus, det foreslås kun 3 mill. kroner til prosjektering. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet får 200 mill. kroner til realfagbygget og litt i underkant av 67 mill. kroner til Kjelehuset. Universitetet i Tromsø får 60 mill. kroner til farmasibyget og 3 mill. kroner til prosjektering. 25 mill. kroner er satt av til administrasjons- og forskningsbygget ved Norges landbrukshøgskole.

Universitetsstudiene på Svalbard (UNIS) er et samarbeidstiltak mellom de fire universitetene og organisert som en stiftelse. Mot slutten av 1996 vil den kontinuerlige oppbyggingen av UNIS og tilhørende økning i aktivitetsomfanget, nærme seg avslutning. For våren 1997 planlegges det et totalt studenttall på 100. Dette er en økning med ca 20 plasser fra 1996. For 1997 foreslås det 27 mill. kroner til utstyr og drift.

Studieplasser

Måltallet for studieplasser i universitetssektoren foreslås til 85.795 for 1997. Dette tilsvarer omtrent samme nivå som 1996. For Norges landbrukshøgskole omfatter budsjettforslaget midler til 124 nye studieplasser for å opprettholde økningen i opptaket fra perioden 1991-94. Måltallet for 1997 er foreløpig og det vil bli vurdert på nytt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 1997.

Tabell 3.4 Studieplasser i universitetssektoren 1995, 1996 og 1997.

Lærested	Registrert 1995	Måltall 1996	Måltall 1997	Endring	
				95-96	96-97
Universitetet i Oslo	34088	34469	34446	381	-23
Universitetet i Bergen	16541	17560	17575	1 019	15
Norges teknisk- vitenskapelige universitet	17252	17826	17845	574	19
Universitetet i Tromsø	6417	6909	6902	492	-7
Norges Handelshøyskole	2602	2585	2585	-17	0
Arkitekthøgskolen i Oslo	318	325	325	7	0
Statlige kunstakademier	813	763	763	-50	0
Norges idrettshøgskole	686	630	630	-56	0
Norges musikkhøgskole	326	465	465	139	0
Norges landbrukshøgskole	2314	2421	2545	107	124
Norges veterinærhøgskole	381	410	410	29	0
Det teologiske menighetsfakultet	600	540	539	-60	-1
Misjonshøgskolen	146	155	155	9	0
Norsk lærerakademi	593	610	610	17	0
Totalt	83 077	85 668	85 795	2 591	127

3.4 Høgskolesektoren (A.2)

Bevilgninger etter hovedposter

Tabell 3.5 viser budsjettforslaget for høgskolesektoren fordelt på hovedposter. I løpende priser foreslås de totale bevilgninger eksklusive oppdrag økt med 6,1 prosent sammenlignet med vedtatt budsjett for 1996. Dette gir en reell vekst på 1,2 prosent.

De samlede driftsutgifter viser en reell vekst på 1,3 prosent. For lønnsposten alene er det en reell vekst på 1,3 prosent og for øvrige driftsutgifter en reell vekst på 1,3 prosent.

Tabell 3.5 Hovedposter i budsjettet for høgskolesektoren under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for 1996 og 1997. Mill. kr.

Utgiftskategorier	SIII 1996	Forslag 1997	% -endring	
			Nominelt	Reelt ¹
Lønn og godtgjørelse	2.360,9	2.549,0	8,0	1,3
Annen drift ekskl. oppdrag	1.881,1	1.959,2	4,2	1,3
Sum driftsutgifter	4.242,0	4.508,2	6,3	1,3
Bygg/utstyr	160,6	160,8	0,1	-1,8
<i>Herav vit. utstyr (post 45)</i>	<i>140,3</i>	<i>140,4</i>	<i>0,1</i>	<i>-2,0</i>
Sum uten oppdrag	4.402,6	4.669,0	6,1	1,2
Oppdrag	148,5	168,4	13,4	11,2
Totalt	4.551,1	4.837,4	6,3	1,5

1 I beregningen er det korrigert for:

- tilleggsbevilgninger i forbindelse med nye studieplasser som foreslås videreført i 1997
- forventet prisstigning fra 1996 til 1997 på 1,25 prosent på post 11 og 2 prosent på øvrige poster
- lønnsregulering i 1996
- overføring av 10 mill. kr. fra Sosial- og helsedepartementet til kap. 274, Statlige høgskoler, i forbindelse med studieplasser innen psykiatrisk sykepleie og sosialt arbeid i 1997

De enkelte institusjoner

Bevilgninger til bygg i høgskolesektoren kommer under Administrasjonsdepartementets budsjett. Regjeringen foreslår en byggstartbevilgning på 30 millioner kroner til nybygg i Levanger ved Høgskolen i Nord-Trøndelag og 70 millioner kroner til nybygg /ombygging ved Høgskolen i Agder (Gimlemoen). På institusjonenes budsjett inngår leieutgifter.

Tabell 3.6 viser totale bevilgninger, kapital- og driftsbevilgninger for statlige og private høgskoler. Bevilgningene til statlige høgskoler er foreslått økt med 6,5 prosent (nominelt), og for private høgskoler med 2,2 prosent (nominelt).

Tabell 3.6 Bevilgninger til statlige og private høgskoler fordelt på kapital- og driftsutgifter i 1996 og 1997. Mill. kr.

Utgiftskategorier	Statlige høgskoler Kap. 274			Private høgskoler Kap. 282		
	SIII 1996	Forslag 1997	%-vis endring	SIII 1996	Forslag 1997	%-vis endring
	Driftsutgifter	4.157,5	4.438,5	6,8	232,9	238,1
Kapitalutgifter	160,6	160,8	0,1	0,0	0,0	-
Totalt	4.318,1	4.599,3	6,5	232,9	238,1	2,2

Studieplasser

Tabell 3.7 viser at Departementets måltall for høgskolesektoren i 1997 er på 82.134 studieplasser. Studieplasser for de statlige høgskolene er på samme nivå som i 1996, mens det foreslås en reduksjon av plasser i de private høgskolene. Endringen fra 1995 til 1997 for de private høgskolene skyldes reduksjon innen økonomi- og ingeniørutdanning.

Opptakskapasiteten vil imidlertid bli vurdert i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 1997, slik at måltallene kan endres.

Tabell 3.7 Studieplasser i høgskolesektoren 1995, 1996 og 1997.

Lærested	Registrert 1995	Måltall 1996	Måltall 1997	Endring	
				95-96	96-97
Samisk høgskole	112	165	165	53	0
Høgskolen i Agder	5 991	5 924	5 924	-67	0
Høgskolen i Akershus	1 818	2 005	2 005	187	0
Høgskolen i Bergen	4 500	4 349	4 349	-151	0
Høgskolen i Bodø	3 041	3 104	3 104	63	0
Høgskolen i Buskerud	1 770	1 806	1 806	36	0
Høgskolen i Finnmark	1 706	1 857	1 857	151	0
Høgskolen i Gjøvik	1 141	1 357	1 357	216	0
Høgskolen i Harstad	844	937	937	93	0
Høgskolen i Hedmark	3 387	3 440	3 440	53	0
Høgskolen i Lillehammer	1 695	1 762	1 762	67	0
Høgskolen i Molde	1 374	1 321	1 321	-53	0
Høgskolen i Narvik	753	922	922	169	0
Høgskolen i Nesna	751	798	798	47	0
Høgskolen i Nord-Trøndelag	2 708	2 945	2 945	237	0
Høgskolen i Oslo	7 375	7 819	7 819	444	0
Høgskolen i Sogn og Fjordane	2 227	2 241	2 241	14	0
Høgskolen i Stavanger	5 811	5 987	5 987	176	0
Høgskolen Stord/Haugesund	1 968	1 920	1 920	-48	0
Høgskolen i Sør-Trøndelag	5 185	5 132	5 132	-53	0
Høgskolen i Telemark	4 247	4 155	4 155	-92	0
Høgskolen i Tromsø	1 970	2 136	2 136	166	0
Høgskolen i Vestfold	2 258	2 375	2 375	117	0
Høgskolen i Volda	2 109	2 221	2 221	112	0
Høgskolen i Østfold	3 398	3 486	3 486	88	0
Høgskolen i Ålesund	1 055	1 192	1 192	137	0
Annet	713	667	667	-46	0
Sum statlige høgskoler:	69 907	72 023	72 023	2 116	0
Private høgskoler med tilskudd over kap. 282 ¹	12.241	10.465	10.111	-1.776	-354
Totalt	82.148	82.488	82.134	340	-354

¹ Gjelder ikke Det teologiske menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Norsk lærerakademi da disse inngår i universitetssektoren.

3.5 Bevilgninger til programkategorien "Forskning" på KUFs budsjett

Tabell 3.8 Programkategori "Forskning" (B) under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet fordelt på utgiftsposter. Mill. kr.

Kapittel	S III 1996	Forslag 1997	%-vis endring
0285 Norges forskningsråd	784.1	755.3	-3,6
0287 Forskningsinstitutter	43.7	90.3	106,5
0288 Internasjonale samarbeidstiltak	346.6	455.9	31,5
Sum kategori "Forskning"	1.174.4	1.301.6	10,8

I KUFs budsjettforslag til programkategorien "Forskning" for 1997 foreslås flytting av poster til forskningsinstitutter fra kap. 285 *Norges Forskningsråd* til kapittel 287 *Forskningsinstitutter*. Det medfører at en sammenlikning når det gjelder kapittel 287 med fjorårets tall ikke er mulig. KUF har også fått overført midler fra Sosial- og helsedepartementet og Barne- og familiedepartementet. I tillegg medfører opprettelsen av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og at Norsk utenrikspolitiske institutt (NUPI) foreslås gitt samme tilknytningsform fra 1. januar 1997 at behovet for bruttoføring av utgifter og inntekter faller bort. Det betyr at fra og med 1997 nettobudsjetteres tilskuddene til NOVA og NUPI. For NOVA innebærer forslaget ifølge KUFs beregninger, en viss økning fra 1996, når inntekten er trukket fra. Økningen vil bidra til å dekke kostnader i forbindelse med omorganiseringen. For NUPI innebærer forslaget, dersom inntektene trekkes fra, ingen reell endring.

For oversikt over KUFs bevilgning til kapittel 285 *Norges forskningsråd* viser vi til kapittel 4.2.

For tilskudd til forskningsstiftelser som omfatter Institutt for samfunnsforskning, Forskningsstiftelsen Fafo, Fritjof Nansens Institutt, Institutt for fredsforskning, Europaprogrammet, CICERO og de regionale forskningsinstituttene, foreslås en bevilgning på 50,8 mill. kroner. Sammenliknes tallene med forslagene i St prp. 1 (1995-96) for KUF når det gjelder de forskningsinstituttene som nå er plassert under kap. 287 er det en nominell vekst på 5,4 prosent. Økningen skyldes i hovedsak at KUF foreslår å sette av 2 mill. kroner for å stimulere langsiktig kompetansebygging innenfor de samfunnsvitenskapelige instituttene. Når det gjelder tilskudd til andre private institusjoner under kap. 287 er det en nominell vekst på 5,4 prosent. Denne

veksten skyldes i all hovedsak økte bevilgninger til Senter for høyere studier (SHS). Av bevilgningene til de fire universitetene er det øremerket til sammen 1,2 mill. kroner til SHS.

Tabell 3.9 Bevilgning til internasjonale samarbeidstiltak under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for 1996 og 1997. Mill. kr.

Kapittel 288	S III 1996	Forslag 1997	%-vis endring
Internasjonale grunnforsknings- organisasjoner	84.4	99.2	17,5
<i>Herav</i>			
<i>CERN</i>	70.4	84.3	19,8
EUs rammeprogram for forskning	260.2	354.3	36,2
Internasjonalt utdanningssamarbeid	2.0	2.4	23,3
Sum internasjonale samarbeidstiltak	346.6	455.9	31,5

Tallene for kap. 288 *Internasjonale samarbeidstiltak* viser en økning på 109,3 mill. kroner. Dette skyldes i hovedsak økningene i kontingenten til EUs rammeprogram for forskning på 94,1 mill. kroner og en kontingentøkning til internasjonale grunnforskningsorganisasjoner på 14,7 mill. kroner. Av de 14,7 mill. kronene står CERN for 13,9 mill. kroner. Økningen når det gjelder internasjonalt utdanningssamarbeid skyldes en overføring fra kap. 285 til kap. 288 for dekning av husleie for Nordisk forskerutdanningsakademi.

4 Norges forskningsråd

4.1 Generelt

Om lag 25 prosent av de offentlige FoU-midler gis som en bevilgning til Norges forskningsråd (NFR) eller administreres av NFR. Rådet vil i 1997 disponere i alt 2,7 mill. kroner. Rådet er dessuten Regjeringens rådgiver i forskningspolitiske spørsmål. Proposisjonen viser til at rådet, som har virket i 4 år, har vært gjennom en krevende fusjonsprosess, men nå "er i ferd med å bygge opp en helhetlig organisasjon med en felles kultur og en enhetlig administrasjon." Regjeringen viser til at dette er i tråd med forutsetningene for etableringen av rådet - å forbedre koordineringen og forenkle styringsstrukturen i norsk forskning - og understreker, med referanse til de spenninger som den senere tid har kommet til uttrykk bl.a. i forholdet mellom rådets Hovedstyre og Områdestyrer, at målet om å utvikle en helhetlig institusjon fremdeles står fast.

Sektorprinsippet er fortsatt retningsgivende for norsk FoU-organisasjon på politisk nivå, og rådets koordinering må i første rekke skje ved at de enkelte departementene "bygger ut dialogen [med NFR] om det faglige innhold i forskningen, slik at Forskningsrådet kan utnytte bevilgningene fra de ulike departementer i sammenheng". Proposisjonen understreker denne gang at rådet har en bredere, rådgivende rolle i forhold til de enkelte departementer: «Forskningsrådet skal være en faglig samarbeidspartner når departementene vurderer bruk av sine forskningsmidler». Det presiseres at rådet, for å kunne spille en slik rolle, må «utarbeide kunnskapsstatus på ulike felt, slik at tilgjengelig kunnskap blir vurdert opp mot behovet for ny forskning». Dette følger opp forutsetningene ved etableringen av NFR om at det ene, nye forskningsråd skulle gi alle departementer mer likeverdig tilgang til Rådet som samarbeidspartner i FoU-spørsmål.

NFR fullførte i mars 1996 arbeidet med sin strategiske plan for norsk forskning og for rådets egen virksomhet - "Forskning for fremtiden". Her foreslår Rådet at følgende områder blir prioritert de neste fire år: grunnforskning, behovet for høyt kvalifisert personell, internasjonalt forskningssamarbeid, næringsrettet forskning og utvikling, forskning for økt verdiskaping, miljørettet forskning og marin forskning". Det framgår imidlertid ikke klart hvordan Regjeringen stiller seg til de råd og forslag om prioriteringer for den nasjonale FoU-innsats som er framsatt i planen;

proposisjonen begrenser seg til å referere til at «rådet ønsker å sette» de nevnte hovedsatsinger i fokus.

4.2 Bevilgning for 1997

Igjen økning i bevilgningen til NFR

NFR fikk sine bevilgninger redusert både i 1994 og 1995. Med økningen i 1996 kom rådets samlede bevilgninger opp på nominelt samme nivå som i 1993. Det ligger an til at Rådet også for 1997 vil få en viss økning i sine bevilgninger. Proposisjonens forslag til generelle bevilgninger vil, korrigert for tekniske endringer, øke med 2,5 prosent, mens rådets, noe usikre, anslag for de spesielle bevilgninger gir en vekst på hele 22 prosent. Samlet vil dette i tilfelle gi en vekst i disse bevilgningene på rådets budsjett fra 1996 til 1997 på 4,8 prosent. Som en konsekvens av nye retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter (se nedenfor) vil basisbevilgninger for forskningsinstitutter under Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet fra 1997 bli kanalisert gjennom Norges forskningsråd. Disse bevilgningene utgjør i alt 254,1 Mkr, noe som representerer nye midler på Rådets budsjett for 1997 i størrelsesorden vel 210 Mkr.

Tabell 4.1 Bevilgninger over statsbudsjettet til Norges forskningsråd i 1996 og 1997. Mill kr.

Bevilgningstype	SIII 1996	Forslag 1997	%- endring
Generelle bevilgninger	2.064,1 ¹	2.116,4	2,5
Program- og prosjektbevilgninger	274,1	334,7	22,1
Sum gen. bev. og prosjekter	2.338,2	2.451,1	4,8
Basisbevilgninger instituttene	41,4	254,1	-
Totalt	2.379,6	2.705,2	14,1

1 Korrigert for basisbevilgninger til instituttene utenom Nærings- og energidepartementet og Fiskeridepartementets budsjetter, se også tabell 4.4.

Kilde: Norges forskningsråd.

Generelle bevilgninger

Rådet mottar såkalt generelle bevilgninger direkte til Forskningsrådet fra fem av departementene - KUF, NOE, LD, Fid og MD. Fordelingen framgår av tabell 4.2.

Tabell 4.2 Generelle bevilgninger til Norges forskningsråd etter departement i 1996 og 1997. Mill. kr.

Departement/postbetegnelse	SIII 1996	Forslag 1997	%- endring
Kirke-, utdannings og forsknings- departementet (KUF)	725,0	755,2	4,2%
<i>herav; forskningsformål (kap.285.52)¹</i>	569,5	596,9	4,8%
<i>administrasjon (kap.285.55)</i>	155,5	158,4	1,9%
Nærings- og energidepartementet (NOE) (kap. 920.50)	985,7	977,4	-0,8%
Fiskeridepartementet (kap. 1023.50)	171,5	176,6	3,0%
Landbruksdepartementet (kap. 1137.50) ²	108,9	106,9	-1,8%
Miljøverndepartementet (kap.1410.51)	73,0	99,9	36,8%
Sum generelle bevilgninger	2.064,1	2.116,1	2,5%

1 Korrigert for overføringer i 1997 til kap. 287 og 288.

2 Korrigert for endret budsjettering i 1997 av basisbevilgningene til to institutter.

Den generelle bevilgning fra KUF vil i 1997 ha en vekst på om lag 4,2 prosent når det er korrigert for budsjettekniske endringer. Også Fiskeridepartementets og Miljøverndepartementets generelle bevilgninger til rådet vil øke i 1997, med hhv. 3,0 prosent og hele 36,8 prosent. Nærings- og energidepartementets bevilgning viser derimot en liten nedgang med 0,8 prosent, noe som viderefører tendensen fra de seneste år. Landbruksdepartementets generelle bevilgning til NFR er i proposisjonen ført opp med en nedgang på hele 18,6 prosent, men dersom en korrigerer for endret budsjettering av basisbevilgninger, vil denne del av departementets bevilgning til NFR gi en reduksjon på om lag 1,8 prosent.

Program- og prosjektbevilgninger

Av Rådets budsjett utenom de nye basisbevilgningene til instituttene, utgjør de generelle bevilgninger om lag 86 prosent, mens spesielle bevilgninger til enkeltprogrammer og -prosjektstøtteordninger vil utgjøre om lag 14 prosent i 1997. Ifølge Rådets anslag blir det en betydelig vekst i de spesielle bevilgninger, hele 22 prosent, se tabell 4.3. Disse bevilgningene vokste også kraftig fra 1995 til 1996; den anslåtte vekst i forbindelse med budsjettbehandlingen for 1996 på snaut 20 prosent, er så godt som fullt ut blitt innfridd.

Tabell 4.3 Program- og prosjektmidler over statsbudsjettet til Norges forskningsråd etter departement i 1996 og 1997. Mill kr.

Departement	SIII 1996	Forslag 1997	%- endring
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	35,5	36,8	3,7
Nærings- og energidepartementet	5,0	3,0	-40,0
Fiskeridepartementet	12,1	9,0	-25,6
Landbruksdepartementet	23,1	21,4	-7,4
Miljøverndepartementet	3,8	1,0	-73,7
Administrasjonsdepartementet	4,9	5,1	4,1
Barne- og familiedepartementet	17,1	17,5	2,3
Finansdepartementet	6,8	5,8	-14,7
Justisdepartementet	1,4	2,3	64,3
Kommunal- og arbeidsdepartementet	41,6	68,5	64,7
Kulturdepartementet	2,5	4,5	80,0
Samferdselsdepartementet	25,1	47,2	88,0
Sosial- og helsedepartementet	62,2	63,1	1,4
Utenriksdepartementet	33,0	49,5	50,0
Sum prosjekt- og programbevilgninger	274,1	334,7	22,1

Veksten i 1997 skyldes i første rekke betydelig vekst i bevilgningene fra Kommunal- og arbeidsdepartementet, Samferdselsdepartementet – herunder en økning i bevilgningene til telekommunikasjonsforskning på vel 16 Mkr – og Utenriksdepartementet.

Basisbevilgninger til forskningsinstitutter

Det er fastsatt nye retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter. Disse fastslår at det skal være en tredeling i instituttens budsjetter mellom grunnbevilgninger, strategiske instituttprogrammer (sett under ett utgjør disse to bevilgningstypene instituttets basisbevilgning), og forskningsprogrammer/-prosjekter. Norges forskningsråd skal ha et strategisk ansvar i forhold til instituttsektoren, bl.a. ved at basisbevilgningene enten kanaliseres gjennom Rådet eller fastsettes på grunnlag av råd fra NFR. I følge budsjettproposisjonen for 1997 vil flere institutter under KUF, LD og MD som tidligere fikk sine bevilgninger direkte fra departementet, nå få disse kanalisert gjennom Norges forskningsråd. Det er på disse departementers FoU-budsjett opprettet en egen post for basisbevilgninger til institutter, og hele eller deler av denne vil bli forvaltet av NFR, jf tabell 4.4. Det innebærer samtidig at i de tilfeller der slike bevilgninger ble gitt av Forskningsrådet som

en del av disse departementers generelle bevilgning til rådet, er disse fra 1997 overført til den nye post for basisbevilgninger til institutter.

Tabell 4.4 Basisbevilgningene til institutter kanalisert gjennom Norges forskningsråd.¹ Mill. kr.

	1996	Forslag 1997
Kirke-, utdannings- og forskningsdep.	19,0	50,8
Landbruksdepartementet	22,4	124,8
Miljøverndepartementet	-	78,5
Total	41,4	254,1

1 Basisbevilgningene til institutter over Nærings- og energidepartementets budsjett er som tidligere gitt som en del av den generelle bevilgning til NFR: NOEs basisbevilgninger utgjør i 1997 333,4 mil. kr.

Fra 1997 vil NFR få overført basisbevilgningsansvaret for seks institutter under KUF. Basisbevilgninger til de regionale forskningsstiftelser, som tidligere ble gitt over Rådets ordinære bevilgning, er fra 1997 overført til ny post for basisbevilgninger som kanaliseres gjennom Rådet. KUF vil fortsatt gi direkte basisbevilgninger til det nye Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og til Norsk utenrikspolitisk institutt.

For Landbruksdepartementet er det nytt fra 1997 at basisbevilgningene til Norsk institutt for planteforskning, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, Norsk institutt for skogforskning og Statens veterinære laboratorier vil bli kanalisert gjennom NFR over ny, særskilt post for slike bevilgninger. Også basisbevilgningene til Akvaforsk og Senter for bygdeforskning, som tidligere var del av den generelle bevilgning til NFR, vil fra 1997 bli overført til denne posten. Også disse vil bli kanalisert gjennom Rådet etter den nye hovedmodellen. Landbruksdepartementet vil fortsatt gi basisbevilgninger direkte til to institutter.

Miljøverndepartementet har også tidligere budsjettet basisbevilgninger til fem institutter på særskilt post, men mens disse tidligere ble bevilget direkte til instituttene etter råd fra NFR, vil de fra 1997 bli kanalisert gjennom Rådet.

Det er ikke klart hvor stor handlefrihet rådet får i sin forvaltning av disse midler. Bevilgningene til de enkelte institutter og komponenter er i betydelig grad tallfestet og beskrevet i proposisjonen, minst når det gjelder KUF. Dette departement uttaler også at: "På sikt kan Forskningsrådet ønske å endre den relative fordelingen av basisbevilgninger mellom de ulike institutter", men

legger til at "departementet forutsetter at en slik endring kommer gradvis og at eventuelle endringer fra 1996 til 1997 blir små". Landbruksdepartementet uttaler på sin side at det "legg vekt på at basisløyvingane til institutta skal vere rimeleg pårekelege over ein 3-4 års periode. Storleiken mellom dei to delane av basisløyvinga vil likevel kunne variere".

Det er ingen endringer i budsjetteringen av basisbevilgningene til institutter under andre departementer. Basisbevilgninger til institutter under Nærings- og energidepartementet inngår som tidligere i departementets generelle bevilgning til NFR. Denne bevilgningen utgjør i 1997 333,4 Mkr. Av rådets samlede budsjett utgjør etter det basisbevilgninger til institutter om lag 590 Mkr, dvs om lag 22 prosent av det samlede budsjett.

Fordeling mellom områdene i NFR

Tabell 4.5 viser Rådets eget anslag for fordelingen mellom områdene i 1997.

Tabell 4.5 Norges forskningsråds budsjett 1996 og 1997. Budsjetttrammer for områdestyrene¹. Mill kr.

Område/enhet	Budsjett 1996	Budsjett 1997	%- endring
Bioproduksjon og foredling	373,6	456,5	22,2
Industri og energi	663,8	687,7	3,6
Kultur og samfunn	305,6	319,0	4,4
Medisin og helse	165,2	166,9	1,0
Miljø og utvikling	172,7	272,8	58,0
Naturvitenskap og teknologi	556,0	575,0	3,4
Strategi	39,3	36,1	-8,1
Informasjon	13,9	12,0	-13,7
Økonomi og organisasjon	4,1	4,1	0,0
Diverse	22,1	44,9	103,2
Totalt	2.316,3	2.575,0	11,2
Herav diverse inntekter	91,3	28,9	-68,3
Sum departementsbevilgninger	2.225,0	2.546,1	14,4

1 I tillegg kommer administrasjon på 160 mill. kr. i 1996 og 158,4 mill. kr. i 1997.

Kilde: Norges forskningsråd

4.3 De enkelte departementers bevilgning til NFR

4.3.1 Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) har for 1997 foreslått en generell bevilgning til NFR på vel 755 mill. kroner. Dette representerer en

nominell nedgang på 3,6 prosent sammenlignet med SIII for 1996, men dersom en korrigerer for budsjettekniske endringer vil en bevilgning for 1997 i samsvar med det som er foreslått innebære en økning på 4,7 prosent. Bevilgningen til administrasjon viser en vekst på 1,8 prosent, mens den faglige bevilgning får en vekst på 4,8 prosent. Innenfor rammen av denne bevilgningen skal rådet, i følge KUFs proposisjon:

- styrke sin rolle som rådgivende og strategisk organ med sikte på å bidra til utviklingen av “en koordinert og samlet nasjonal FoU-politikk som går på tvers av ulike sektorer”,
- styrke egen organisasjon og styringssystemer, og
- følge opp den nye instituttpolitikk, der rådet får økende oppgaver, bl.a. når det gjelder basisbevilgninger og evaluering.

Det er gitt tallfestede føringer på minimumsbevilgninger til de enkelte områder innenfor rammen for bevilgningen til forskningsformål på 596 Mkr, se tabell 4.6.

Tabell 4.6 Kirke-, utdannings og forskningsdepartementets generelle bevilgning til Norges forskningsråd fordelt på faglige bevilgninger i 1996 og 1997. Mill. kr.¹

Faglige bevilgninger	1996	Min 1997	%-endring
Humanistisk forskning	77,9	83	6,5
Samfunnsvitenskapelig forskning	93,6 (74,6) ²	75	-
Medisinsk og helsefaglig forskning	97,3	98	0,7
Naturvitenskapelig og teknologisk forskning	195,5	200	2,3
Miljø-og utviklingsforskning	35,5	38	7,0
Vitenskapelig utstyr ³	25,0	40	60,0

1 Tallene for 1997 er laget på bakgrunn av minimumsanslag i budsjettproposisjonen.

2 I 1997 er basisbevilgningene til regionale forskningsstiftelser (19 Mkr) overført til kapittel for KUFs basisbevilgninger til forskningsinstitutter.

3 I tillegg kommer 10 Mkr under Naturvitenskapelig og teknologisk forskning som forutsettes videreført.

Proposisjonen presiserer også at bevilgningene til rekruttering innen fiskeri- og landbrukssektoren bør være ca 20 Mkr, og at bevilgninger til faglige stabsfunksjoner vil ligge på ca 38 Mkr. Forskningsrådet får etter det begrenset rom for egne prioriteringer mellom disse formålene.

Det framgår av føringene over at humaniora vil få størst relativ vekst i KUFs bevilgning for 1997. Bevilgningen til samfunnsvitenskap og

medisinsk/helserelatert forskning vil bli opprettholdt på omtrent samme nominelle nivå når en tar hensyn til budsjettekniske endringer. Så vel forskning for miljø og utvikling som naturvitenskap og teknologi får en viss nominell vekst.

KUF viderefører sine sterke signaler fra tidligere år om at det er grunnforskning, rekruttering, disiplinutvikling og fri forskning som skal prioriteres innenfor dets bevilgning. Dette understrekes uttrykkelig for samtlige fagområder.

Norges forskningsråd bes om å styrke det nasjonale faktagrunnlaget når det gjelder rekruttering, herunder behovsanalyser.

Innenfor rammen av veksten i KUFs bevilgning for 1997 skal bevilgningen til vitenskapelig utstyr økes med 15 Mkr, som - med videreføring av fjorårets øremerkede bevilgning på 25 Mkr og en særskilt bevilgning under Området for naturvitenskap og teknologi på 10 Mkr - gir en total utstyrsbevilgning på 50 Mkr. Forskningsrådet bes om å fortsette sin vurdering av utstyrssituasjonen og koordineringen av tiltak i forhold til denne ved universiteter og høyskoler.

I tråd med de generelle signaler om at rådet bør utarbeide samlet kunnskapsstatus på brede fagområder, understreker KUF at Forskningsrådet "arbeider videre med strategier som vurderer all medisinsk forskning under ett, og ikke bare den delen rådet finansierer." KUF peker også på at bevilgningen til NT "bør gi grunnlag for en viss styrking av den marine forskningen". Dette representerer KUFs, noe beskjedne, oppfølging av rådets innspill i "Forskning for fremtiden" om at marin forskning bør være en ny overordnet prioritering i norsk FoU.

4.3.2 Nærings- og energidepartementet (NOE)

Nærings- og energidepartementet vil også i 1997-budsjettet være største finansieringskilde for Norges forskningsråd (NFR) med 977,4 millioner kr. Dette innebærer en svak nedgang på -0,8 prosent fra 1996-budsjettet. Justert for prisstigning vil kuttets reelle virkning bli ca 3-4 prosent. Budsjettnedgangen for 1997 er ikke så dramatisk som fjorårets forslag i forhold til 1995-budsjettet (-5%), men gir kanskje signal om at et metningspunkt er nådd mht. hvor mye NOE vil bidra til næringsrettet FoU via NFR og det offentlige

forskningssystemet for øvrig. I tillegg kommer en tilsagnsfullmakt⁷ for NFR på 127,5 millioner kr, som er identisk med fjorårets forslag, samt en tilsagnsfullmakt på 50 millioner kr til Haldenprosjektet.

For dem som hadde ventet at forslaget til 1997-budsjett fra NOE ville gi svar på de mange forslagene til ny politikk innen næringsrettet FoU som har kommet i løpet av 1996, vil trolig bli skuffet. Debatten i 1996 har spesielt vært preget av forslagene i Aakvaag-utvalgets rapport, men også Bergo-utvalgets anbefalinger (NOU 1996:17, s. 35), samt signaler fra Henriksen-utvalget. Utspillet fra Norsk Investorforum om etablering av Oslo Research Foundation, med forslag om et bidrag fra staten på 200 millioner kr i startkapital til et venture-investeringselskap, hører også med i dette bildet. og blir heller ikke besvart i budsjettforslaget. I dette ligger det også store planer for etterbruken av Fornebu flyplass, fremført av representanter fra norsk næringsliv som i andre sammenhenger har vist at de duger til mye innovasjon.

I følge OECD-tall har FoU-utgifter finansiert av næringslivet i Norge gått fra en andel av totale FoU-utgifter på 52 prosent i 1985, ned til en andel på 44 prosent i 1993. Dette skyldes at næringslivets FoU-nivå (målt i penger) har ligget stabilt i disse årene på ca 6 milliarder kr årlig, mens FoU i universitets- og høyskolesektoren har hatt en økning. Dette kan tolkes som en substitusjon mellom offentlige og private penger m h t finansiering av FoU, dvs. at offentlige penger i mindre grad enn før utløser FoU-investeringer i næringslivet. For forskningspolitiske beslutningstakere må det fortone seg som et problem at norsk næringsliv ikke synes å make en økning av sin egen FoU-innsats, men bare har latt det forbli i et stabilt leie de siste årene. Dette til tross for:

- ▶ gode tider og høykonjunktur, også i fastlandsindustrien de siste årene,
- ▶ generelt gunstige rammebetingelser og virkemidler for norsk næringsliv sammenlignet med de fleste andre OECD-landene,
- ▶ et forskningssystem med en instituttsektor som er meget markedstilpasset og brukerstyrt - og mer enn gjerne vil mer,
- ▶ tilgang på høykvalifisert arbeidskraft til relativt lave priser,

---

⁷ En tilsagnsfullmakt betyr at NFR får lov til å forplikte seg økonomisk utover budsjettåret innenfor fullmaktens grenser. Det er ikke "ekstrapenger", verken nå eller i fremtiden.

- ▶ at øking i FoU- og kunnskapsintensitet i næringslivet er høyt på de næringspolitiske agendaene i de fleste avanserte nasjoner, d v s de nasjonene som Norge konkurrerer med i markeder som blir stadig mer internasjonaliserte.

Årsaken til dette forklares som et “strukturelt”-problem for norsk næringsliv, men at tidspunktet *nå* vil være gunstig for å “gjøre noe” med dette, d v s igangsette gjennomgripende forskningspolitiske tiltak i næringsrettet FoU mens Norge har store inntekter fra oljevirkksomheten. I 1997-budsjettforslaget fra NOE finner man få refleksjoner over dette norske problemet, og budsjettet gir heller ikke noe signaler om omlegginger i den næringsrettede forskningspolitikken.

I selve budsjettforslaget (s. 70) er NOE som før klar i sine målsetninger om at den næringsrettede forskningen som NFR forvalter skal:

- ▶ være relevant for næringsutvikling eller ressursforvaltning,
- ▶ tilstrebe en god balanse mellom markedsnær forskning styrt av brukerne og langsiktig forskning med basis i forskningsinstituttene,
- ▶ stimulere til samarbeidsprosjekter mellom næringsliv og FoU-miljøer,
- ▶ bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging på områder av relevans for næringslivet - via grunnbevilgninger og strategiske programmer.

Departementet legger vekt på at NFR ikke bare er operativ forvalter av offentlige bevilgninger; det skal også være rådgiver for de offentlige myndigheter, ved å “vurdere myndighetenes forskningspolitikk og gi råd om prioritering av forskning, teknologiutvikling og kompetanseoppbygging.” Departementet fremhever særskilt at rådet må arbeide videre med “kunnskapsgrunnet for forskningspolitikken”. Videre blir det understreket at “en fornuftig arbeidsdeling” mellom næringsliv og myndigheter i næringsrettet forskning er viktig: FoU-tunge bedrifter bør selv etablere samarbeid med fagmiljøene, myndighetenes oppgave her begrenser seg til å etablere nettverk mellom bedrifter og forskningsinstitusjoner. For andre deler av næringslivet, herunder de fleste småbedrifter, må det offentlige stimulere til økt FoU-engasjement, og departementet legger stor vekt på å bidra til en slik utvikling. Forskningsrådet pålegges å samarbeide nært med SND, veiledningstjenesten, Statens veiledningskontor for oppfinnere, Patentstyret

og andre relevante organer, med sikte på å utvikle et "oversiktlig og effektivt offentlig virkemiddelapparat". Departementet har notert seg den inngåtte samarbeidsavtale mellom NFR og SND. Men i det store og hele er NOEs 1997-forslag for NFR ganske likt det for 1996, ikke bare i pengebeløp, men også i begrunnelser, formuleringer av disse og indre oppbygging. Derfor må man i lesingen lete nøye etter forskjellene fra fjorårets, for å se om disse kan tolkes som nye politiske signaler.

En forskjell man vil finne er i budsjettets omtale av "Forskning gir resultater" (s. 71). I forslaget for 1996 ble potensialet for stor økonomisk avkastning av forskning konkretisert med angivelse av antall patenter, nye produksjonsprosesser og produkter, samt bedriftsetableringer. I 1997-forslaget presenteres ikke slike tall. I stedet pekes det på prosjekter som vil gi stor økonomisk avkastning. For enkelte av disse er forventet avkastning så store at disse alene er større enn NOEs budsjett til FoU. I 1997-budsjettet sier NOE at det kan ta lang tid, ofte 10-15 år, fra forskningen starter opp til det foreligger kommersielle resultater - og at FoU må finansieres og planlegges "...uavhengig av mer kortsiktige økonomiske konjunkturer" (s 71). Slike resonnementer er mer i samsvar med nyere innovasjonsforskning og vitner om økende realisme i forventninger.

I likhet med fjorårets budsjettforslag har satsing på informasjonsteknologi en markert profil i 1997-forslaget. Nytt av året er "Telekommunikasjonsforskning", som er et nytt ansvarsområde for NFR, etter at Telenor har forlatt dette. Sammen med Samferdselsdepartementet legger NOE opp til en finansiering av dette: 30,4 millioner kr er foreslått i 1997, men det ligger i kortene en vilje til opptrapping de neste årene. Ellers vil man legge merke til at NOE vil bruke litt mindre til elektroniske informasjonsnettverk i 1997: Ca 200 millioner kr, mens i 1996-budsjettet var forslaget 220 millioner kr.

Nytt i 1997-forslaget er en sterkere profilering av satsing på bioteknologi. Under dette omtales NFRs "Perspektivanalyse og handlingsplan for bioteknologi 1995-2005", men ikke noe budsjett eller pengebeløp blir nevnt, utover det som kan oppfattes som en viljeserklæring: "Forskningsmiljøene må bygges opp til en størrelse som gjør det mulig å bli ledende internasjonalt innen utvalgte områder" (s 73). Er dette et signal for 1998-budsjettet?

NOEs tilskudd til NFR består av tre underposter, eller *virkemidler*:

- ▶ Grunnbevilgninger,
- ▶ Strategiske programmer ved forskningsinstitutter og universiteter,
- ▶ Brukerstyrt forskning.

Instituttens *basisfinansiering* består av grunnbevilgninger og bevilgninger fra strategiske programmer. Tabell 4.7 gir en oversikt over forslagene for 1997:

Tabell 4.7 NOEs bevilgning til NFR fordelt på virkemiddelkategorier, 1996-budsjett og 1997-forslag. Millioner kr.

Virkemiddelkategori	Budsjett for 1996	NOEs budsjett forslag for 1997	%-vis endring 1996-97
Grunnbevilgninger	96,0	90,0	- 6,3
Strategiske programmer	237,7	243,4	1,5
Brukerstyrt forskning	650,0	631,5	-2,8
Forvaltningsoppgaver	-	12,5	..
Sum	985,7	977,4	-0,8

Kilder: NFRs budsjett 1996 og St prp nr 1 (1996-97) for Næringsdepartementet.

Som vi skal se, er det ikke gitt klare signaler om endrede prioriteringer i dette.

Oversikten viser forslag om en svak økning i bevilgningen til "strategiske programmer", men ellers kutt både på grunnbevilgningene og brukerstyrte programmer.

Grunnbevilgninger

NOE sier at hensikten med dette, som inngår bl a i instituttens basisfinansiering, er å "...sikre et grunnlag for forskningsfaglig kvalitet til forskningsinstituttene". For instituttsektoren utgjør denne bevilgningen lite, anslagsvis mindre enn 4 prosent av deres omsetning. Hvem som får nyte godt av disse pengene i 1997 er det, som tidligere, NFR som bestemmer, men nytt i 1997-forslaget er at konkrete resultatmål (resultatindikatorer er angitt i antall dr. grads stipendiater, post-doc. stipendiater, publikasjoner, etc) presenteres, denne gangen fra 1995. For 1995 ble resultatene oppnådd i overmål, så godt at NOE sier at "Resultatmålene for 1997 er blitt noe justert i forhold til målene for 1995." (s. 76). Ellers slår NOE fast at det nå er en "god balanse" mellom beløpene til grunnbevilgning og strategiske programmer, fordi man siden 1990 har gitt relativt mindre i grunnbevilgning i forhold til det sistnevnte virkemiddelet. Samtidig advarer NOE instituttene mot å bli for internasjonale i sin oppdragsvirksomhet, ved å minne dem om at deres hovedmålsetting er "utvikling av norsk næringsliv." (s. 75).

Strategiske programmer ved forskningsinstitutter og universiteter

Hensikten med dette er å stimulere til langsiktig faglig utvikling *innen et institutt eller på et spesielt fagområde*. Dette virkemidlet består av tre typer programmer:

- . **SIP** - *Strategiske instituttprogrammer*, som sammen med grunnbevilgningen utgjør instituttens basisfinansiering. I 1995 ble 47 SIP'ere finansiert.
- . **SUP** - *Strategiske universitetsprogrammer* er siktet inn på universitetsforskningen som er viktig for norsk næringsliv, særlig målrettet mot internasjonal FoU. I 1995 ble 40 SUP'ere finansiert.
- . **SNP** - *Strategiske nettverksprogrammer* støtter samarbeidet mellom forskningsmiljøene innen prioriterte områder. I 1995 ble 2 slike programmer finansiert.

Også på dette området blir det presentert resultatmål (indikatorer) for 1995, og oversikten viser at målene ble nådd tilgods, bl.a. ble det i 1995 publisert 265 artikler i "internasjonale tidsskrift eller konferansebidrag", mens målet var "minst 100 artikler/arbeider". I det store og hele kan man si at NOE i 1997 ønsker å videreføre nåværende linje mht basisfinansiering av næringsrettet forskning også i 1997 omtrent på samme nivå, eller litt lavere, enn de siste årene. Det er ikke mulig å lese noen faglige prioriteringer i budsjettproposisjonen - og dette er vel meningen, dvs at basisfinansieringen skal være forskerstyrt, i alle fall i mye større grad enn den brukerstyrte forskningen.

Brukerstyrt forskning

Denne type FoU forutsetter at brukerne betaler 50 prosent eller mer av kostnadene i et prosjekt. NOE skriver at i 1995 utløste dette kr 1.38 i FoU finansiert av næringslivet for hver statlig krone. Ut fra dette vil forventet effekt av de 631 millioner NOE vil bruke på brukerstyrt forskning i 1997 bli ca. 1,5 milliarder og gjør dette til en av hjørnesteinene i det norske innovasjonssystemet. NOE er detaljert mht å an vise hva midlene til brukerstyrt forskning skal gå til, helt ned til prosjektnivå på enkelte sektorer, slik at det kunne være like dekkende å kalle dette "departementsstyrt

forskning”. Tabell 4.8 nedenfor viser hvor mye NOE vil at de ulike næringssektorene skal få av slike FoU-bidrag.

Tabell 4.8 Nærings- og energidepartementets forslag til bevilgninger. “Brukerstyrt forskning” i NFR, fordelt på næringssektorer, budsjett 1996 og forslag 1997, millioner kr.

Næringssektor	Revidert budsjett 1996	Forslag 1997	%-endring 1996-97
Energi- og vassdrag	57,5	53,0	-7,8
Petroleum	75,0	75,0	0
Teknologi- og vareproduserende industri	178,5	171,0	-4,2
Prosessindustri	115,0	119,0	3,5
Bygg- og anlegg	68,8	64,0	-7,0
Bioteknologi og næringsmiddelindustri	24,8	28,0	13,0
Tjeneste	80,4	70,5	-12,3
Bransjeuavhengige tiltak	50,0	50,0	2,0
I alt	650,0	631,5	-2,8

Kilder: NFRs budsjett 1996 og St prp nr 1 (1996-97) for Næringsdepartementet

Tabellen viser at teknologi- og vareproduserende industri, som i 1996, er størst (27% av bevilgningen). Men dette skal dekke bransjer som omfatter ca. 50 prosent av norsk industriell fastlandssysseting, med en samlet omsetning på 150 milliarder kroner, slik som verksteds-, teko-, plast-, møbel-, grafisk-, og IT-industri, for å nevne noen. Med en slik bredde og omfang kan det være forståelig at man fokuserer på fire programmer:

- FoU i IT-næringen og grafisk industri
- FoU-program for vareproduserende industri
- Miljøteknologi (samfinansiert med Miljøverndepartementet)
- *Privoda* - miljøsamarbeid med Nordvest Russland

I budsjettforslaget mener NOE å kunne vise til betydelige resultater/gevinster av brukerstyrt forskning. Samtidig er det opplagt at det vil være vanskelig å prioritere forskning på dette området - det er her de “strukturelle” problemene, som bl.a. Aakvaag-utvalget vil rette på er størst. Slik sett er uten tvil forslaget om 171 millioner for beskjedent - i forhold vil det fornyelsesbehovet som er til stede i norsk industri og næringsliv. Samtidig er det ikke gitt at det offentlige bør være mer aktiv på området, fordi dette egentlig er

bedriftenes eget ansvar. Ventelig vil NOE komme tilbake til slike spørsmål senere - i budsjettforslaget for 1997 presenteres ingen dypere betraktninger omkring rolle- og ansvarsdelingen mellom offentlig finansiert FoU og "brukernes" egen FoU, hva som er optimal størrelse på dette - og eventuelt hva som bør gjøres for å øke næringslivets investeringer i FoU. Dette - d v s balansen mellom offentlig og privat næringsrettet FoU - vil bli ytterligere belyst i neste kapittel, i avsnittene om NOE, kfr 5.1.

4.3.3 Fiskeridepartementet

Fiskeridepartementets generelle bevilgning til NFR i 1997 er på 176,6 Mkr, en vekst på 3,0 prosent. Rådets bevilgning fordeler seg bl.a. på programmer for

- ressursforskning (marine ressurser og miljø; marin ressursforskning),
- næringsrettet havbruksforskning (produksjon av laksefisk; marine arter i oppdrett; fiske- og dyrehelse),
- teknologi (teknologiutvikling i fiskerisektoren; bioteknologi),
- tiltak for nyskaping og næringsutvikling (nyskaping og miljørettet næringsutvikling; næringsmiddelindustri; FoU-rettet virksomhet i fiskeindustrien),
- samfunn, økonomi og marked (kyst- og bygdeutvikling; marked)
- stipend.

Dessuten bevilges grunnbevilgningen til Norsk institutt for fiskeri og havforskning AS av NFR.

Departementet fremhever at en i 1997 særskilt bør styrke ulike tiltak for næringsrettet forskning, bl.a.:

- havbruksforskningen, der NFR særlig bes om å samarbeide med aktuelle aktører for å omsette forskning til konkret næringsvirksomhet innen laks, kveite, skjell og utstyrsteknologi,
- næringsmiddelindustriforskning, der et tettere samarbeide mellom NFR og SND skal bidra til at forskningsresultater blir omsatt til næringsvirksomhet, og der NFR vil ha en særlig sentral rolle innenfor en samlet næringsutviklingsstrategi for utnyttelse av biprodukt fra fiskeri- og havbruksnæringen,
- markedsforskning.

4.3.4 Landbruksdepartementet

Landbruksdepartementets generelle bevilgning til NFR vil, dersom forslaget blir vedtatt, være på 106,9 Mkr. Det gir en nedgang på 18,6 prosent. Men i forbindelse med omorganiseringen av de statlige forskningsinstitusjonene på landbruksområdet, er basisbevilgninger til institutter som tidligere fikk disse over LDs generelle bevilgning til NFR i 1997 ført opp på egen post for slike bevilgninger. Dersom det korrigeres for dette, blir LDs generelle bevilgning til NFR redusert med 1,9 prosent. Samtidig vil basisbevilgninger for fire nye institutter bli kanalisert gjennom rådet (jf ovenfor), slik at de samlede basisbevilgninger kanalisert gjennom NFR blir på 134,4 Mkr. Alle LDs bevilgninger til NFR sett under ett representerer således en kraftig vekst i midler og oppgaver. Det er avsatt midler under kap. 1137.50 til en stilling for å arbeide spesielt med instituttpolitiske spørsmål.

Innenfor Landbruksdepartementets generelle bevilgning vil programmer innenfor disse områdene ha særlig prioritet:

- *Matvarekvalitet og sikkerhet.* Forskingen skal bidra til å dokumentere kvaliteten i norsk primærproduksjon og til grunnlaget for risikovurdering av matvarer, bl.a. når det gjelder skrapesyke. NFR bes også engasjere seg sterkere overfor små og mellomstore bedrifter i næringsmiddelindustrien, og utvikle tiltak for å øke industriens FoU-innsats.
- *Verdiskaping basert på skog.* En legger bl.a. vekt på at rådet ser hele verdikjeden i sammenheng, og at en legger særlig vekt på utvikling av nye produkter og prosesser.
- *Forskning om levekår, utvikling og omstilling.* Dette programmet skal ha høy prioritet, og «vil føre til ein vesentleg styrking av samfunnsfagleg forskning innafor landbruket».
- *Internasjonalt forskingssamarbeid,* særlig gjennom EU.

Departementets bevilgning skal også gi grunnlag for å videreføre virksomhet innenfor alternativ landbruksbasert næringsutvikling, miljøvennlige driftsformer, produksjonssystemer og arealbruk, samfunnsforskning knyttet til landbruk og bygder i omstilling og forskerrekuttering.

4.3.5 Miljøverndepartementet

Innenfor Miljøverndepartementets forslag til FoU-bevilgning for 1997 på 227 Mkr, utgjør den generelle bevilgning til NFR (kap 1410 post 51 Forskningsprogrammer; post 70 Rekrutteringsstipend til kvinnelige forskere) om lag 99,9 Mkr. Dette representerer en vekst på hele 36,8 prosent, som først og

fremst skyldes oppfølging av St.meld. Om klimaendringer og utslipp av nitrogenoksider.

Nytt i årets budsjett fra MD er at 78,5 Mkr til basisbevilgninger til forskningsinstitutter som kommer inn under de nye retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter vil bli kanalisert gjennom Norges forskningsråd. Tidligere er den bevilget direkte fra departementet etter råd fra NFR.

5 Enkelte andre departementer

5.1 Nærings- og energidepartementet (NOE)

Sektorprinsippet i norsk forskningspolitikk gjør at NOE er stor mht offentlig finansiert forskning av betydning for næringslivet. Brorparten av dette kanaliseres gjennom NFR. Som vist i tabell 5.1 nedenfor utgjør dette nesten en milliard, eller ca. 69 prosent av NOEs budsjett på programområdet FoU. I kap. 4.2.2 tidligere ble dette nærmere omtalt. Helheten i NOEs forslag for forskning i 1997 er preget av stabilitet, med en svak reduksjon for annet år på rad. Størst reduksjon er det i postene "Forsknings- og utviklingskontrakter", dvs en budsjettpost næringslivets representanter fremholder som meget viktig. Denne er redusert med 14 millioner, mens posten "Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer" er blitt plussert på med 8,5 millioner.

Tabell 5.1 Bevilgninger i 1996 (S III) og forslag for 1997 over Nærings- og energidepartementets programkategori 17.20, *Forskning og utvikling*, i millioner kr

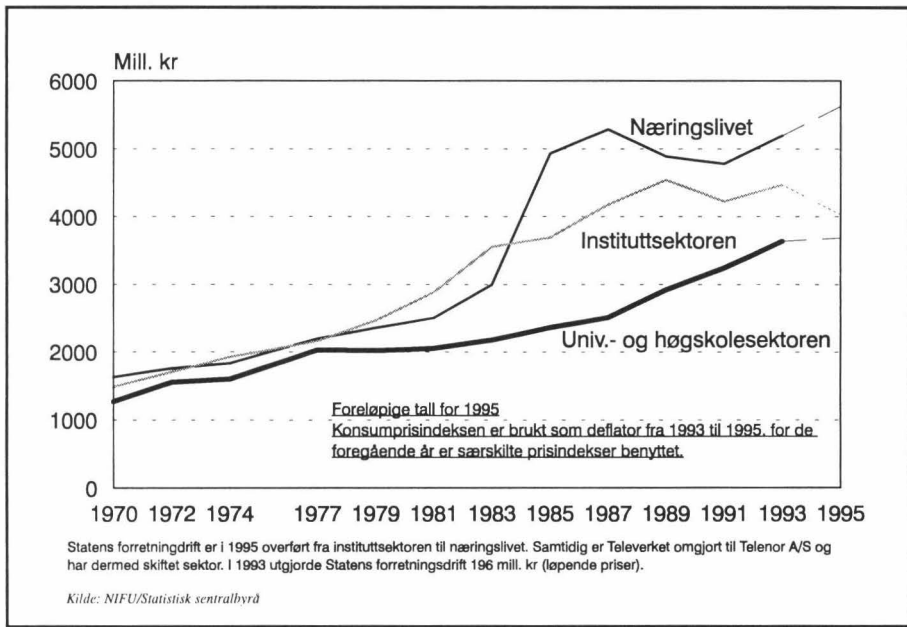
Formål	SIII 1996	Forslag 1997	%-vis endr.
Norges forskningsråd	985,7	977,4	-0,8
Norsk Romsenter	242,0	240,2	-0,7
Forsknings- og utviklingskontrakter	183,0	169,0	-7,7
Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	23,3	31,8	36,5
Sum kategori 17.20	1.434,1	1.418,4	-1,1

Kilde: St.prp. nr. 1, Nærings- og energidepartementet, s. 68.

Hovedutfordringer for NOE

Næringslivets egen FoU-innsats i Norge er for svak. Målt i ressursbruk utgjør den bare 42 prosent av all norsk FoU. Gjennomsnittet i OECD er på 59 prosent. Videre har næringslivets andel av FoU-innsatsen minket de siste årene fra 48 prosent i 1987, og den ser ut til å holde seg på et lavt nivå til tross for gode tider i norsk økonomi og næringsliv. I et mer langsiktig perspektiv, slik figur 5.1 viser, ser man tydeligere hva dette har betydd i absolutte tall: Norsk næringsliv har "lagt seg" på et nivå med ca 5 milliarder kr målt i faste 1990-priser pr år siden 1985. En del av veksten som figuren viser fra 1993 til 1995 skyldes at Telenors FoU er flyttet over fra instituttsektoren til næringslivet, noe som også forklarer nedgangen i instituttsektoren. Veksten i de offentlige FoU-utgiftene samvirker ikke lengre med

en tilsvarende vekst i næringslivets FoU, slik det gjorde i perioden 1970-1985.

Figur 5.1 FoU-utgifter i Norge 1970-95, etter sektor for utførelse. Faste 1990-priser.

Det kan være nærliggende å tolke dette som at offentlige penger nå erstatter private - at de ikke lengre utløser næringslivets egne investeringer i samme grad som for ti år siden. Hvis så er tilfellet, understøtter dette argumentasjonen om at næringslivets motivasjon for FoU ikke er som den burde. Langt alvorligere enn subsidiene dette kan tenkes å representere er de forskningsstrategiske implikasjonene: Hvis dette er et tegn på at norsk næringsliv har en lunken holdning til å utføre FoU i egen regi, må årsakene til dette bringes frem for dagen. Kanskje har NOE rett når det i budsjettforslaget for 1997 forklarer dette med den norske nærings- og bedriftsstrukturen "som tradisjonelt har vært lite FoU-intensiv" (s. 68). Ut fra denne erkjennelsen viser NOE til at Aakvaag-utvalget ble nedsatt - og viser til at utvalget (som avga sin innstilling i februar 1996) har anbefalt at Norge må ta mål av seg å øke FoU innsatsen til OECDs gjennomsnitt, "... ved hjelp av offentlig og privat innsats". NOE tar ikke stilling til dette utover å fortelle at "Aakvaag-rapporten gir viktige innspill til den videre utformingen av Regjeringens næringspolitikk". Dette, samt stabiliteten i NOEs budsjettforslag for 1997,

understøtter inntrykk av forskningspolitisk “business as usual”, - ingen store endringer, ingen dramatiske omprioriteringer, nesten identiske tall og begrunnelser sett i forhold til 1996 budsjettet, bare en liten nedgang. Leseren med god hukommelse vil også nikke gjenkjennende til NOEs hovedstrategi, som består av følgende punkter:

- * Økt innovasjon og nyskaping i næringslivet
- * Bidra til internasjonalisering av norsk næringsliv og økt eksport
- * Satse på miljø som grunnlag for ny verdiskaping
- * Satse på informasjonsteknologi (IT)
- * Satse på bioteknologi
- * Satse på energi-, vassdrags- og petroleumsrelatert FoU
- * Satse på romsektoren

Bortsett fra de to siste, ivaretas alle av NFR gjennom virkemidlene, særlig gjennom “brukerstyrt forskning” som er omtalt i kap 4.3.2 . De to siste utgjør hver selvstendige budsjettposter, som bli omtalt nærmere nedenfor.

Norsk Romsenter (NRS)

NOE foreslår en bevilgning på 240,2 millioner til NRS, dvs. 2,2 millioner mindre enn i 1996. Aktivitetene som NRS representerer begynner nå å blomstre i en ny romfartsbasert industri i Norge, der satellitt-kommunikasjon er en viktig kommersiell anvendelse. NFRs fungerer som et kombinert “mini-NFR&SND” mht norsk romfart, og ivaretar Norges medlemskap i ESA - European Space Agency, som vil koste 76,6 millioner kr i 1997. Dette, samt Norges deltakelse i ESAs “frivillige programmer”, beløper seg i alt til 199 millioner kroner, altså 83 prosent av NRS-budsjettet. Ifølge budsjettforslaget tar NRS mål av seg å skape/bidra til omsetning for norsk romvirksomhet for 3,4 milliarder i 1997 og kan ellers skilte med god effekt av bevilgningen fordi for hver krone brukt på ESA-kontrakter forventes en ringvirkning på mer enn 3,5. Utenom utgifter til egen administrasjon (20,5 millioner kr) skal bevilgningen dekke

- * *Nasjonale følgeprogrammer* (14,7 millioner kr) - benyttes til å kvalifisere potensielle norske leverandører for leveranser til ESA, samt relatert FoU-aktivitet.

- * *Svalbard satellittstasjon* (5,1 millioner kr) - som sluttfinansiering av dette prosjektet.

Forsknings- og utviklingskontrakter

Dette virkemidlet er det SND som administrerer på vegne av NOE. NOE foreslår at det brukes 169 millioner til dette i 1997 - 14 millioner mindre enn i 1996. Dette virkemidlet består av to instrumenter:

- *OFU-kontrakter* (Offentlige forsknings- og utviklingskontrakter) - forslag: 134 millioner for 1997. OFU er en avtale mellom en offentlig etat og norsk bedrift om utvikling av et produkt eller løsning som skal dekke et framtidig anskaffelsesbehov, typisk et EDB-system, der NOE bidrar til å dekke FoU-kostnadene i bedriften, vanligvis litt over 60 prosent.
- *IFU-kontrakter* (Industrielle forsknings- og utviklingskontrakter) - forslag: 35 millioner for 1997. IFU er ganske lik OFU i målsetning, men her skal en privat bedrift (i stedet for offentlig) være den potensielle kunden. For 1996 ble det bevilget 38 millioner til IFU kontrakter, altså NOE foreslår litt mindre i 1997.

Fra norsk næringsliv blir OFU/IFU-kontraktene fremhevet som særlig viktig - ikke bare for å posisjonere bedriften til det store markedet for offentlige innkjøp i Norge (over 120 milliarder årlig), men viktigst, for å få referanser til ytterligere eksportfremstøt med nye produkter og tjenester utenfor Norge. Kuttene i disse postene de siste årene vil derfor bli lagt merke til i næringslivet - og reise spørsmål om hva slags resonnement som ligger bak, for dette blir ikke angitt i budsjett-begrunnelsene. Imidlertid foreslår NOE at 3 millioner brukes til OFU-kontrakter med norske produsenter av tekniske hjelpemidler til funksjonshemmede og at det gis prioritet til "innovasjonsbistand i helsesektoren i samarbeid med andre aktører på området".

Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer

Egentlig er betegnelsen på dette budsjettkapitlet litt misvisende, fordi det store internasjonale FoU-samarbeidet inngår i NFRs og NRS vanlige budsjetter, slik som deltakelsen i EUs rammeprogrammer, COST, EUREKA, ESA etc. Men under kap. 924 foreslår NOE at det skal bevilges 31.8 millioner kr - noe som er en økning i forhold til 1996-budsjettet på 8,5 millioner. Størstedelen (7,3 millioner) av denne økningen tilfaller underposten "FoU programmer utenfor Norges Forskningsråd" - og her er det *anvendt vassdragsforskning i regi av NVE* (post 70.2.1) som blir gitt høyest prioritet. Det er her flommen på Østlandet i juni 1995 har satt spor etter seg i forskningsbudsjettene. Av de øvrige forslagene - de som virkelig kan kalles internasjonale - er det bare små justeringer i rammene i forhold til 1996-budsjettet, men her er det til forandring svake påplussninger, ikke kutt, som går igjen.

Av disse er:

- *Nordisk energiforskning*. Forslag: 5,1 millioner
- *Fransk-norsk stiftelse*. Forslag 3,0 millioner
- *INFO 2000*. Forslag: 8,2 millioner. Dette skal utvikle europeisk mediabasert informasjonstjenester
- *Kontigent til IEA* (International Energy Agency): 0,4 millioner

5.2 Fiskeridepartementet

Fiskeridepartementets (FID) forskningsbevilgninger som i 1997 utgjør nesten en tredjedel av departementets totalbudsjett, dekker både forvaltningsrettet og næringsrettet forskning. Målsetningen for den forvaltningsrettede forskningen og overvåkingen innen fiskerisektoren er å sikre et best mulig kunnskapsgrunnlag for forvaltningen av norske ressurser og havområder. Målsetningen for den næringsrettede forskningen er å styrke lønnsomheten, verdiskapningen og konkurranseevnen i fiskeri- og havbruksnæringen. Departementet legger i 1997 opp til økt innsats innen forskning og utvikling (FoU). Viktige innsatsområder vil være næringsutvikling av marine arter i oppdrett, næringsmiddel- og markedsforskning og grunnleggende forskning på havbruks- og ressurssektorene.

Det foreslåtte budsjettet over FIDs programkategorien for FoU (16.20) er 588,8 mill for 1997. Dette er en nominell vekst på 10,3 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1996. Programkategorien dekker utgifter til drift og

innvesteringer ved Havforskningsinstituttet, forskingsfartøyene og Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt, samt tilskudd til Norges forskningsråd, Norsk institutt for fiskeri- og havbruksforskning AS (Fiskeriforskning), Havbeiteprogrammet PUSH og tilskudd til utviklingstiltak.

Tabell 5.2 Bevilgninger til forskning og utvikling i 1996 og 1997. Mill. kr.

	S III 1996	Forslag 1997	%-vis endring
Havforskningsinstituttet	208,9	249,1	19,3
Drift av forskningsfartøy	91,7	95,4	4,0
Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt	28,0 ¹	17,6	-37,0
Norges forskningsråd	171,5	176,6	3,0
Havbeiteprogrammet PUSH	..	8,0	..
Fiskeriforskning	14,5	14,8	2,1
Utviklingstiltak	19,0	27,3	43,6
Sum	533,6	588,8	10,3

1 Omfatter bevilgninger til Havbeiteprogrammet PUSH.

Som det framgår av tabellen er de største endringene i forhold til fjorårets budsjett knyttet til Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt og utviklingstiltak. For Havforskningsinstituttet ligger mye av økningen under oppdragsinntektene som er anslått til nærmere 100 mill. kr. for 1997, en nominell vekst på 31,3 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1996. Nedgangen for Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt skyldes at PUSH er flyttet til en egen post. Den økte bevilgningen til utviklingstiltak er knyttet til oppstart av et program for næringsutvikling av marine arter i oppdrett (NUMARIO), hvor det er satt av 10 mill. kr. over FIDs budsjett i 1997.

Satsingsområder for 1997

Havbruksforskning, ressursforskning og tiltak for nyskaping er de områdene som har de største midlene fra FID gjennom Norges forskningsråd. I 1997 økes den næringsrettede forskningen. Forskning knyttet til kveite, skjell og utstyrsteknologi vil bli styrket i Forskningsrådets satsing innen havbruksforskning i 1997. Næringsmiddelindustriforskning er et annet prioritert område. FID forutsetter at Norges forskningsråd og SND opprettholder og styrker sitt samarbeid innen omsetting av forskning til konkret næringsvirkosomhet i 1997. Forskningsrådet bes om å vektlegge forskning rettet mot lønnsom utnytting av biprodukt og hvilke egenskaper og

bruksalternativer som ligger i råstoffet. Et nytt markedsforskningsprogram ble startet opp andre halvår 1996. Programmet skal innhente kunnskap om markeder og kulturer og bidra til økt markedsorientering, bedre markedsføring og bedre markedssamarbeid mellom de ulike ledd i næringen. Bevilgningen til programmet Kyst- og bygdeutvikling vil bli redusert i 1997. Havbeiteprogrammet PUSH avsluttes i 1997.

Posten "tilskudd til utviklingstiltak" fordeler seg på NUMARIO, ordningen med tilskudd til utviklingstiltak, og "ymse prosjekt". Midlene under tilskudd til utviklingstiltak blir formidlet av et eget styre, mens den siste delen av posten bevilges direkte fra FID til prosjekt som ikke kommer inn under andre ordninger.

Programmet NUMARIO (Næringsutvikling for marine arter i oppdrett), er et ledd i å øke artsbredden i oppdrettsnæringen. Programmet vil konsentreres om kveite, skjell og steinbitt, men arbeidet forventes også å ha positiv virkning på kommersialiseringen av andre arter. NUMARIO vil medvirke til en god overgang fra forskningsfasen til ordinær næringsdrift. Programmet skal ha et praktisk og anvendt siktemål gjennom å fjerne flaskehalsen i forskningen og bidra til nettverksbygging mellom bedriftene. Vurdering av markedene for de nye oppdrettsproduktene vil også være en del av programmet. Det er avsatt om lag 10 mill. kr. til programmet over FIDs budsjett for 1997. I tillegg bidrar Kommunal- og arbeidsdepartementet med 3 mill. kr. og Landbruksdepartementet med 1 mill. kr. Det er i 1996 satt ned en styringsgruppe for programmet med representanter for næringsaktørene og det offentlige virkemiddelapparat og med observatører fra departementene som bevilger midler. (SND) og Norges forskningsråd skal sammen være sekretariat for styringsgruppen og fordele midler til ulike prosjekter. Tidsrammen for programmet er 4 år. Den planlagte økonomiske rammen er på 60 mill. kr. for hele programperioden.

Havforskningsinstituttet

Ser vi bort fra oppdragsinntekter, byggebevilgninger og driften av forskningsfartøyene, innebærer Havforskningsinstituttets budsjett for 1997 en nominell vekst på 6,6 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1996. Om lag 5 mill. kr. av økningen vil rettes mot grunnleggende havbruksforskning ved instituttet. Satsingen omfatter blant annet grunnleggende lakseforskning og alle sider av forskning på marine arter. Kveite og skjell er de marine artene som får høyest prioritet. I tillegg til den økte satsingen på grunnleggende havbruksforskning,

meldes det at studier av tareskogen som ressurs og økosystem vil bli intensivert.

Budsjettet inneholder forslag om å gjøre fem forskerstillinger ved instituttet om til forskningssjefstillinger, samt forslag om 15 nye oppdragsbaserte stillingshjemler, omgjøring av 50 oppdragsbaserte stillinger til faste stillinger, og forlengelse av 25 oppdragsbaserte stillinger med en ny 4-års periode.

I henhold til budsjettinnst. nr. 12 (1995-96) fra Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen arbeides det med samordningstiltak for bruken av forskningsfartøylene. Blant annet er en egen rederiavdeling under etablering ved Havforskningsinstituttet. FID legger til grunn at eventuelle rasjonaliseringsgevinster vil brukes til å øke innsatsen innen ressursforskningen ved instituttet.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Norge deltar i Det internasjonale råd for havforskning (ICES). Rådet gir styresmaktene råd om størrelsen på fiskebestandene, totalkvoter og andre reguleringsbestemmelser. Det bevilges vel 1,22 mill. kr. til ICES i FIDs budsjettforslag for 1997, mot 1,25 i det vedtatte budsjett for 1996.

5.3 Landbruksdepartementet

Omorganiseringer har ført til betydelige endringer i Landbruksdepartementets (LD) budsjett for 1997. FoU-bevilgningene er halvert i forhold til 1996 og utgjør nå mindre enn 2,5 prosent av totalbudsjettet. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF), Norsk institutt for skogforskning (NISK), Norsk institutt for planteforskning (Planteforsk) og Statens veterinære laboratorier (SVL) er vedtatt omgjort til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og nettobudsjetteres fra 1.1.97. Norges landbrukshøgskole (NLH) og Norges veterinærhøgskole (NVH) er videre vedtatt flyttet til KUFs budsjett. Nedgangen i departementets bevilgning for 1997 over Programkategori 15.20 Forskning og utvikling på 74,1⁸ prosent er knyttet til disse omorganiseringene. Tar vi med bevilgninger som er flyttet til andre programkategorier og holder NLH og NVH utenfor, gir FoU-bevilgningene i LDs forslag til 1997 budsjett en reduksjon på 13,4 prosent i forhold til

---

⁸ I forhold til vedtatt budsjett for 1996.

vedtatt budsjett for 1996⁹. Da er det *ikke* tatt hensyn til at bevilgningene til de fire nevnte instituttene er oppført med bruttobeløp for 1996, men nettobeløp for 1997. Trekker vi i fra de fire instituttene budsjetterte oppdragsinntekter for 1996, viser det samme regnestykket en nominell vekst på 3,8 prosent.

Omorganisering av statlige forskningsinstitusjoner

Omgjøring av Planteforsk, NILF, NISK og SVL til forvaltningsorgan med særskilte fullmakter er i tråd med av Stortingets behandling av St.prp.nr. 63 (1995-96) Om omorganisering av høyere utdanning og sektorforskning på landbruksområdet. Omleggingen innebærer at instituttene får sine bevilgninger fordelt på basisbevilgninger via Norges forskningsråd og egne bevilgninger til forvaltningsstøtte, utvikling, kunnskapsformidling og serviceoppgaver fra departementet. Departementet mener at dette vil gjøre instituttene bedre i stand til å møte utfordringene fremover og styrke kvaliteten og effektiviteten i forskningen.

Budsjettmessig innebærer instituttene nye tilknytningsform at bare statens tilskudd til instituttene kommer fram i Statsbudsjettet, og ikke instituttene samlede inntekter og utgifter. Eventuelle endringer i instituttene økonomiske rammer fra tidligere år kommer derfor ikke fram i budsjettforslaget for 1997. Det sies imidlertid at Planteforsk legger opp til et samlet inntektsnivå på om lag 162 mill. kr. for 1997, mens vedtatt budsjett for 1996 var 150,9 mill. kr. (kap. 1135). Slike tall oppgis ikke for de andre instituttene.

LDs instituttbevilgninger for 1997 er fordelt på 107,3 mill. kr til grunnbevilgninger, 17,5 mill. kr. til strategiske instituttprogram, 5,5 mill. kr. til nasjonale oppgaver ved instituttene og 137,1 mill. kr. til kjøp av forvaltningsstøtte fra instituttene, samt utvikling og kunnskapsformidling. Disse siste midlene skal blant annet dekke instituttene oppdrag og kunnskapsformidling for Landbruksdepartementet og Statens Landbrukstilsyn, og er fordelt på ulike kapitler og poster (kap. 1110, post 50, kap. 1112, post 50 og 51 og 53, kap. 1140, post 50 og kap. 1142, post 50).

Åtte institutter får grunnbevilgning fra LD i 1997 (kap. 1137, post 51.01). Planteforsk får 48,6 mill, NISK 27,6 mill, Akvaforsk 12 mill, SVL 5,4 mill, NILF 4,8 mill, Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK) 4,4 mill, Jordforsk 2,9 mill, og Senter for bygdeforskning (SFB) 1,6 mill.

---

⁹ Bevilgningene utgjør 391,9 mill. kr. for 1997 og 452,5 mill. kr. for 1996. Poster som begge årene er ført under andre Programkategorier enn 15.20 Forskning og utvikling, er holdt utenfor. Dette gjelder hovedsakelig midler til forskning under jordbruksavtalen og til Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (se under).

Jordforsk får også en basisbevilgning over Miljøverndepartementets budsjett på 4,4 mill. kr.

Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS) er ikke berørt av omorganiseringen av landbruksinstituttene. Budsjettet for instituttet er 49,2 mill. kr. for 1997, en nominell vekst på 2 prosent fra 1996 (kap. 1146).

I tillegg til instituttbevilgningene som er nevnt over, kommer 12,3 mill. kr. i støtte til Planteforsks fagsentere (over kap. 1102, post 50 og kap. 1112, post 52), 7,8 mill. kr. til byggearbeider ved tre av Planteforsks sentre (over kap. 1112, post 30, 31 og 32) og 4 mill. kr. til Akvaforsks investeringer på Sunndalsøra (over kap 1137, post 51.04).¹⁰

Satsingsområder i 1997

Landbruksdepartementet mener at det er viktig å opprettholde innsatsen innen forskerrekutteringen i landbrukssektoren og åpner for at en del av programmidlene (kap. 1137, post 50) brukes til kompetanseoppbygging og stipend innen strategiske instituttprogram som har bevilgning fra Landbruksdepartementet (kap. 1137, post 51.02).

LD melder om økt satsning på to forskningsprogrammer i 1997. Forskning knyttet til verdiskapning innen skogbruket vil bli styrket gjennom økt satsing på programmet "Skog, miljø, industri og samfunn", og samfunnsforskningen innen landbruksområdet vil bli styrket gjennom høy prioritet til programmet "Levekår, utvikling og omstilling i landbruket". Som prioriterte områder som videreføres i 1997 nevnes "matvarekvalitet og -tryggleik", "alternativ landbruksbasert næringsutvikling", "miljøvennlige driftsformer, produksjonssystem og arealbruk" og "samfunnsforskning knytt til landbruk og bygder i omstilling".

Ellers vektlegger departementet distriktpolitiske hensyn i sine FoU-satsinger. Økt kunnskap er en forutsetning for bosetting og sysselsetting i distriktene, heter det. Det fremheves at distriktsprofilen i budsjettet er styrket gjennom satsing på kompetansemiljøer i distriktene (blant annet Akvaforsks og Planteforsks stasjoner og sentre). Norges forskningsråd bes om å engasjere seg sterkere overfor små og mellomstore bedrifter.

Det vektlegges også at det er stort potensial for økt norsk deltaking i internasjonal landbruksrelatert forskning, og LD sier at internasjonalt

---

¹⁰ St.prp.nr. 1 1996-97 LD opplyser også om planlagte endrede eierforhold for Akvaforsk. For å utvide samarbeidet mellom Veterinærmedisinsk oppdragssenter AS (VESO) og Akvaforsk har VESO blitt invitert inn som eier i Akvaforsk (ved en rettet aksjeemisjon).

forskningsamarbeid vil bli prioritert høyt i 1997. En av utfordringene som vektlegges er å "utnytte internasjonalt samarbeid ved å tilpasse internasjonal kompetanse til norske tilhøve" (St.prp.nr. 1 1996-97 LD, s. 60).

FoU under jordbruksavtalen

Det er satt av 53,1 mill. kr. i tilskudd til forsøksringer og forskning under jordbruksavtalen (kap. 1150, post 77.03). Av dette er 15 mill. kr. til forsknings- og utredningsprosjekter, samme beløp som i vedtatt budsjett for 1996. Midlene forvaltes av et eget styre. Blant de prioriterte områdene er kvinneforskning, landbrukspolitikk, miljøvennlig produksjon, produktutvikling og økologisk landbruk.

5.4 Miljøverndepartementet

De anslåtte bevilgningene til forskning og utvikling over Miljøverndepartementets (MD) budsjett for 1997 er på 414 mill. kr. mot 383 mill. kr. i det vedtatte 1996 budsjettet. Dette gir en nominell vekst på 8,1 prosent. Tatt i betraktning at MD har fått et stramt budsjett for 1997, betyr dette et budsjett med FoU-satsing.¹¹ FoU-bevilgningene nærmer seg en femtedel av departementets totalbudsjett. Den økte satsningen på forskning er særlig knyttet til oppfølging av klimameldingen og et nytt forskningsprogram under Norges forskningsråd for storskala utprøving av aktuelle teknologier som kan redusere utslipp av CO₂ og andre klimagasser.

Den største delen av av forskningsmidlene bevilges over MDs forskningskapittel (kap. 1410, Miljøvernforskning). Det bevilges også midler gjennom Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren, samt gjennom Norsk Polarinstitut.

Forskningskapitlet

Bevilgningene over forskningskapitlet er for 1997 fordelt på basisbevilgninger og andre tilskudd til miljøinstituttene (111,6 mill. kr.), forskningsprogrammer administrert av Norges forskningsråd (96,3 mill. kr.), bidrag til EUs rammeprogram for forskning (11,8 mill. kr.), tilskudd til internasjonal miljøvernforskning (5 mill. kr.) og rekrutteringsstipend for kvinnelige miljøvernforskere (3,2 mill. kr.).

---

¹¹ MDs samlede budsjett for 1997 gir en nedgang på 26,7 prosent fra 1996, men en flat utvikling hvis det korrigeres for engangstiltak for 1996 og for kap. 1402, post 50 som er overført til KAD (St.prp.nr. 1 (1996-97) MD s. 11).

Den samlede bevilgningen over kapittelet er på 227,9 mill. kr., en nominell økning på 17,5 prosent fra vedtatt budsjett for 1996. Tilskuddet til internasjonal miljøvernforskning er nytt av året, og skal dekke norsk medlemskap i International Institute for Applied System Analysis (IIASA), et institutt som blant annet er sentralt i utarbeidingen av modellgrunnlaget for internasjonale avtaler om utslippsreduksjoner. Halvparten av bevilgningen på 5 mill. kr. kommer fra KUFs budsjett.

MDs bidrag til finansiering av EUs rammeprogram skal dekke prosjekt-kostnader knyttet til norske forskningsmiljøers deltakelse, og fortrinnsvis gå til Miljøforskningsprogrammet. Bevilgningen er foreslått opprettholdt på samme nivå som i de to foregående budsjettår.

Rekutteringstipendene til kvinnelige miljøvernforskere tildeles av Norges forskningsråd. MD melder at i alt 36 kvinner har fått midler under denne ordningen i perioden 1988-1995 og at ordningen skal evalueres i 1997. Bevilgningen til ordningen foreslås opprettholdt med samme kronebeløp som i de fire foregående budsjettår.

Programmer m.m. økes

Veksten i MDs forskningsbudsjett for 1997 er for en stor del knyttet til denne posten (kap. 1410, post 51 Forskningsprogrammer m.m.). Samlet utgjør de planlagte bevilgningene over posten 96,3 mill. kr. Det er en økning på 38 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1996. Veksten kommer særlig klimaforskningen til gode, og det etableres som nevnt et nytt program for forskning, demonstrasjon og utprøving av teknologi som reduserer utslippene av klimagasser.

MDs budsjett er fordelt på 19 resultatområder. Det bevilges midler til forskningsprogrammer under til sammen 12 av disse områdene for 1997 (planlagt beløp for 1997 i parentes): Klimaendringer og redusjon av ozonlaget (26 mill. kr.), Områdeforvaltning (15,5 mill. kr.), Forskning og informasjon (12,2 mill. kr.), Miljøvennlige byer og tettsteder (7,5 mill. kr.), Helse- og miljøskadelige stoffer (7 mill. kr.), Forvaltning av nordområdene og Antarktis (6 mill. kr.), Avfall og gjenvinning (5 mill. kr.), Artsforvaltning (4 mill. kr.), Kulturmiljø og kulturlandskap (4 mill. kr.), Langtransporterte luftforurensninger (4 mill. kr.), Internasjonalt miljøvernssamarbeid (3,4 mill. kr.) og Regional planlegging (1,7 mill. kr.).

Samlet er det planlagt bevilgninger til 23 forskningsprogrammer i 1997. Programbevilgningen under Avfall og gjenvinning er ny i forhold til 1996 budsjettet. Den største reduksjonen i programbevilgningen er under Regional

planlegging, der programmet Miljøvern i kommunal planlegging (MILKOM) avsluttes i 1997. I tillegg til at bevilgningen under Klimaendringer og reduksjon av ozonlaget er økt fra 8,7 mill. kr. i 1996 til 26 mill. kr. i 1997, er det også planlagt økte bevilgninger til forskningsprogram under resultat-områdene Helse- og miljøskadelige stoffer, Miljøvennlige byer og tettsteder, Forvaltning av nordområdene og Antarktis, Forskning og informasjon og Langtransporterte luftforurensninger.

Tilskudd til miljøinstituttene

Miljøforskningsinstituttene omfatter Norsk institutt for by- og regionplanlegging (NIBR), Norsk institutt for luftforskning (NILU), Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning (NINA-NIKU), Norsk institutt for vannforskning (NIVA) og Senter for jordfaglig miljøforskning (Jordforsk).

MDs basisbevilgninger til miljøinstituttene er foreslått opprettholdt på samme nivå som for foregående budsjettår, dvs. 78,5 mill. kr. Innenfor denne rammen får NILU, NIKU og Jordforsk noe redusert basisbevilgning, mens NIBR og NIVA får noe høyere tilskudd enn for 1996. Fra 1997 kanaliseres basisbevilgningene via Forskningsrådet. Basisbevilgningene omfatter grunnbevilgninger og strategiske instituttprogram. Jordforsk får også basisbevilgning fra Landbruksdepartementet.

Tilskuddet til dekking av nasjonale oppgaver utført ved instituttene er foreslått økt fra 20,2 mill. kr. for 1996 til 22,2 mill. kr. i 1997. Andre tilskudd som ligger under posten er husleietilskudd til NINA-NIKU, som foreslås opprettholdt på samme nivå som i de to foregående budsjettår (4,9 mill. kr.), og finansieringstilskudd til nybygg for NILU, som foreslås opprettholdt på samme nivå som i for 1996 (5 mill. kr.). Nytt av året er et etableringstilskudd til NIKU på 1 mill. kr.

De samlede tilskudd under posten har en nominell økning på 2,6 prosent i forhold til foregående budsjettår (kap. 1410, post 50 Basisbevilgninger og andre tilskudd til miljøinstituttene).

Bevilgninger utenom Forskningskapitlet

Under Direktoratet for naturforvaltning bevilges 7,9 mill. kr. til FoU-tiltak innen vilt- og fiskeforvaltningen i 1997, det samme beløp som i det vedtatte budsjett for 1996 (kap. 1427, post 21, (post 51 i 1996)). Tilskuddet går til prosjekter som gjennomføres av NINA-NIKU.

Under Riksantikvaren er det satt av 2,4 mill. kr. til kjøp av tjenester ved Norsk Sjøfartsmuseum, Bergens Sjøfartsmuseum, Vitenskapsmuseet i

Trondheim og Tromsø museum. 6,9 mill. kr. er øremerket nasjonale konserveringsoppgaver og metodeutvikling etc. (kap. 1429, post 11).

Norsk Polarinstitut

Den samlede bevilgningen til Norsk Polarinstitut i MDs budsjettforslag (kap. 1471) er på 107,7 mill. kr., en nominell vekst på 5,6 prosent i forhold til vedtatt budsjett for 1996. Norsk Polarinstitut er den sentrale statsinstitusjon for kartlegging og praktiske og vitenskapelige undersøkelser i norske polarområder, både i Arktis og Antarktis. Fra 1997 vil instituttet ha hovedadministrasjon i Tromsø.

Som del av stortingsvedtaket i 1993 om flytting av Norsk Polarinstitut fra Oslo til Tromsø ble det vedtatt å opprette en egen svalbardavdeling med 15 faste stillinger. Ved utgangen av 1994 hadde instituttet 17 helårsansatte på øygruppen. Instituttets forskningsvirksomhet i Ny-Ålesund vil bli trappet opp i 1997. Det arbeides med å utvikle Ny-Ålesund til den sentrale polare forskningsstasjon i Europa. Arbeidet vil fortsette i 1996/97 gjennom fysisk utbygging av den norske forskningsstasjonen og gjennom økning i antall forskningsprogrammer.

For 1997 er det foreslått opprettet fire tidsbegrensede 4 års oppdragsfinansierte stillingshjemler for å bemanne eksternfinansierte prosjekter ved Norsk Polarinstitut. Til Antarktisekspedisjonen er det avsatt 20 mill. kr. over instituttets budsjett for 1997.

De siste publikasjoner fra Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) - (tidligere: Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning)

Rapporter:

5/95 Ole Wiig:

Forskning og utviklingsarbeid. Bevilgninger over statsbudsjettet 1980-95

Siktemålet med rapporten er å gi en beskrivelse av hovedtrekk ved bevilgningene til forskning og utviklingsarbeid (FoU) over det norske statsbudsjettet, og utviklingen i disse. Rapporten omhandler perioden 1980-95, med hovedvekt på årene fra og med 1983. Den er basert på data fra analyser som årlig utføres av Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning og tidligere av Forskningsrådenes statistikkutvalg.

Kr 80,-

6/95 **Statsbudsjettet 1996**

En oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning

I denne rapporten gir vi en oversikt over forslaget til statsbudsjett for 1996 med hensyn til bevilgninger, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Analysen er foretatt med utgangspunkt i St.prp. nr. 1 (1995-96).

Rapporten belyser endringer i bevilgninger og prioriteringer innen forskning og høyere utdanning i forhold til fjorårets budsjett. Det er lagt vekt på å gjøre tallene sammenlignbare ved å korrigere for overføringer mellom ulike kapitler og poster. Omtale av nye tiltak og nye prinsipper og prioriteringer vies særlig oppmerksomhet.

Kr 70,-

7/95 Ingvild Marheim Larsen:

Universitetenes forskningspolitikk

Rapporten kartlegger og analyserer universitetenes arbeid med å utvikle en institusjonell politikk for forskningen. Studien belyser politikkenes innhold så vel som de strukturelle ordningene som er etablert for å utvikle og målbare forskningspolitikken. Universitetene som forskningspolitiske aktører og universitetenes forhold til andre forskningspolitiske enheter er noen av temaene rapporten tar opp.

I analysen spør vi om universitetene har utviklet en institusjonspolitikk for forskningen og om det forskningspolitiske arbeidet utfordrer tradisjonell universitetsforståelse.

Kr 90,-

- 8/95 Hans Skoie (ed.):
Science and Technology in the EU - General Development and Relation to the Nordic Countries

This report gives an overview of the EU engagement in the research and technology. A brief historical account is included, as well as a discussion of future perspectives in this area in view of the broader R&D cooperation which the Maastricht Treaty opens for.

The EU engagement toward «third countries» is dealt with in a separate article. An account of the Nordic countries and their relation to the EU in this area is also included. Finally, a pilot study of the Norwegian experience with the Third Framework Programme is dealt with in a separate article.

Kr 80,-

- 9/95 **Instituttsektoren**
Katalog over forskningsenhetene

I forbindelse med FoU-statistikken har Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning bygget opp et register over institutter og institusjoner som utfører forskning og utviklingsarbeid (FoU), utenfor universiteter og høyskoler på den ene siden og næringslivet på den andre. Denne delen av det norske forskningssystemet omtales gjerne som instituttsektoren.

Utredningsinstituttet utgir nå for femte gang en katalog med oversikt over forskningsenhetene i instituttsektoren. Katalogen er en oppdatering av Utredningsinstituttets Rapport 15/93. Den inneholder nøkkelinformasjon om FoU-institutter og institusjoner med FoU. Den gir også en oversikt over museer med FoU. Opplysningene er ajourført med hjelp fra institusjonene selv, og refererer seg i hovedsak til 1995.

Elektronisk versjon: <http://www.nifu.no/>

Kr 110,-

10/95 Randi Søggen:

Den korporative kanal i forskningspolitikken

En drøfting av interesseorganisasjoners deltakelse og innflytelse i norsk forskning.

Rapporten drøfter interesseorganisasjoners deltakelse og mulig innflytelse i norsk forskning. Hittil har en visst lite om disse organisasjonene som forskningspolitiske aktører. Brorparten av forskningspolitiske studier har rettet seg mot det tradisjonelle administrative-/politiske apparatet som forskningsråd, departementer, storting og regjering.

Hovedsiktemålet med studien er å få en første dokumentasjon og analyse av hvor mange og hvilke organisasjoner som deltar på de ulike forskningsadministrative - og forskningspolitiske arenaer samt en drøfting av organisasjonenes innflytelsespotensiale. En skiller mellom tre typer kanaler som organisasjonene kan fremme sitt engasjement gjennom: bevilgninger, representasjon og formell konsultasjon.

I framstillingen retter en primært søkelyset mot grenselandet mellom interesseorganisasjonene og forskningspolitiske myndigheter, i begrenset grad mot FoU-aktivitetene internt i den enkelte organisasjon.

Kr 70,-

1/96 Rita Karlsen og Bjørn Stensaker (red.)

Kvalitet i høyere utdanning: Teori, empiri og praksis

Stor studenttilstrømning, begrensede ressurser og økt vektlegging på resultater og gjennomstrømning har de seneste årene bidratt til at det stilles spørsmål ved kvaliteten på høyere utdanning. Mange universiteter og høyskoler ønsker å prioritere arbeid for å utvikle kvalitet. Det synes imidlertid å råde en viss usikkerhet med hensyn til hvordan dette arbeidet kan legges opp.

Denne rapporten er ment å være en idebank og en inspirasjon for personer som ønsker å drive med kvalitetsarbeid. Rapporten er forsiktig med å fremheve bestemte modeller for kvalitetsutvikling i høyere utdanning, men har heller som utgangspunkt at kvalitetsarbeidet må nyanseres og konkretiseres for at det skal kunne være anvendbart i høyere utdanning. I en rekke artikler søkes dette gjort ved å drøfte ulike måter undervisning kan organiseres på, hvordan studieløp kan legges opp og hvordan ulike utdanningers relevans kan økes. I et avslutningskapittel stilles spørsmålet om ikke kvalitetssikring i noen grad kan organiseres frem i et samspill mellom studenter, ledelse og fagpersonell på universiteter og høyskoler.

Kr 60,-

7/96 Ole Wiig (red.):

Instituttsektoren i norsk forskning

Ressurser. Personale. Instituttevalueringer. Internasjonalt perspektiv på instituttforskningen.

Instituttsektoren er en samlebetegnelse for en rekke ulike institusjoner med større eller mindre innslag av forskning og utviklingsarbeid (FoU). Artikkelsamlingen er den første i en serie om instituttsektoren, som NIFU skal utarbeide for Norges forskningsråd. Gjennom fire bidrag søker vi denne gang å gi en relativt bred presentasjon av instituttsektoren, med hovedvekt på FoU-ressursene. En hoveddatakilde er her den norske FoU-statistikken, som utarbeides ved NIFU. Dessuten analyseres instituttforskningens kvalitet og relevans, ut fra mandater for og rapporter fra de etterhvert mange eksterne instituttevalueringer som er gjennomført. Vi har også sett på den norske instituttsektoren i et internasjonalt perspektiv, gjennom en komparativ analyse av sektorens ressurser, oppbygging og funksjonsmåte i Norge og sju andre land.

Kr 80,-

8/96 Bjørn Stensaker:

Organisasjonsutvikling og ledelse

Bruk og effekter av evalueringer på universiteter og høyskoler.

Denne rapporten inngår som en del av de femårige nasjonale evalueringer innen høyere utdanning, et prosjekt initiert og finansiert av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. NIFU har hatt ansvaret for administrasjon og fremdrift av prosjektet, men også for innhenting av erfaringer fra det evaluerings- og kvalitetsarbeid som drives innen høyere utdanning.

Hensikten med rapporten er å studere mulige effekter av de nasjonale evalueringene i noen av de universitets- og høyskolemiljøer som har vært gjennom prosessen. Rapporten fokuserer spesielt på de synspunkter og erfaringer institutt- og avdelingsledere har med evalueringene, og studiene prøver ved hjelp av et politisk, et disiplinært og et omgivelsesperspektiv å antyde nytten og bruken av evalueringer i høyere utdanning.

Kr 70,-

Annet:

Utdanning og arbeidsmarked 1996

Redaktører Terje Næss og Inge Ramberg

"Utdanning og arbeidsmarked" er en årlig rapport fra Utredningsinstituttet for forskning og høyere utdanning skrevet med særlig tanke på å gi informasjon til utdanningsplanleggere, studie- og yrkesveiledere og andre rådgivere for ungdom.

Rapporten tar opp aktuelle spørsmål innen utdanning og arbeidsmarked og belyser disse. Resultater fra undersøkelser utført ved instituttet danner grunnlaget for analysene.

Årets rapport ser bl.a. på endringer i unges utdannings- og yrkesplaner, situasjonen for nybegynnerstudentene, kvalitetsbegrepet i høyere utdanning, overgangsproblemer fra utdanning til arbeidsmarked og den fremtidige tilgangen på akademikere.

Kr 90,-

FoU-statistikk og indikatorer. Forskning og utviklingsarbeid. 1995

Dette er en tabell- og figursamling som inneholder statistiske opplysninger om norsk forskning og utviklingsarbeid (FoU). Hovedtyngden av publikasjonen er viet resultater fra den FoU-statistiske undersøkelsen for 1993 og bygger på innsamlet materiale fra FoU-utførende institusjoner i universitets- og høyskolesektoren, næringslivet og instituttsektoren. Undersøkelsene er basert på internasjonale retningslinjer anbefalt av OECD, og er blitt gjennomført hvert annet år siden 1963.

I tillegg er det denne gang tatt med anslag for FoU-bevilgninger over statsbudsjettet og statistikk over doktorgrader. Dessuten er det sammenstilt en del materiale fra internasjonale databaser. Dette gjelder særlig opplysninger om FoU-ressurser fra OECDs databank, men det er også tatt inn enkelte bibliometriske data.

Gratis

FoU-statistikk 1993

Dette informasjonsbladet gir en oversikt over hovedtrekk ved den norske FoU-innsatsen. En mer detaljert og omfattende presentasjon av tallmaterialet fra undersøkelsen finnes i tabellsamlingen "FoU-statistikk og indikatorer. 1995".

Gratis

R&D Statistics 1993-95

Engelsk versjon av informasjonsbladet "FoU-statistikk 1993".

Gratis

R&D-trends

Dette er et informasjonsblad fra Nordisk Industrifond som tematiserer ulike sider ved den nordiske FoU-virksomheten.

- No 1:1992: Nordic R&D Facing the Nineties
- No 2:1992: Science and Technology Indicators for the Nordic Countries.
- No 1:1994: R&D in the Nordic Countries 1991
- No 2:1994 Industrial structure and R&D in the Nordic countries
- No 3:1994 Nordic trade in R&D-intensive products

Gratis

Nordisk FoU-statistik för 1993 och statsbudgetanalys 1995

Nordisk Industrifond, NI rapport 1:1996.

Tabellsamlingen inneholder oversikter over forsknings- og utviklingsarbeidet i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige i 1993 og 1995.

De data som inngår i tabellsamlingen er samlet inn av de ulike nasjonale organer, der NIFU er leverandør av det norske materialet.

Gratis

I tillegg foreligger gratis årsmelding for 1995 med prosjektoversikt samt komplett liste over instituttets publikasjoner.

Abonnement på samtlige rapporter gir 25 % rabatt.

Bestilling sendes:

Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU)
Hegdehaugsveien 31
0352 Oslo

Telefon: 22 59 51 00

Telefax: 22 59 51 01

Statsbudsjettet 1997

I denne rapporten gir vi en oversikt over forslaget til statsbudsjett for 1997 med hensyn til bevilgninger, nye stillinger og prioriteringer som berører universiteter, høgschooler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Analysen er foretatt med utgangspunkt i St.prp. nr. 1 (1996–97).

Rapporten belyser endringer i bevilgninger og prioriteringer innen forskning og høyere utdanning i forhold til fjorårets budsjett. Det er lagt vekt på å gjøre tallene sammenlignbare ved å korrigere for overføringer mellom ulike kapitler og poster. Omtale av nye tiltak og nye prinsipper og prioriteringer vies særlig oppmerksomhet.

Norsk institutt for studier
av forskning og utdanning

Norwegian Institute for Studies
in Research and Higher Education
Hegdehaugsveien 31, N-0352 Oslo
Tlf.: 22 59 51 00. Faks: 22 59 51 01